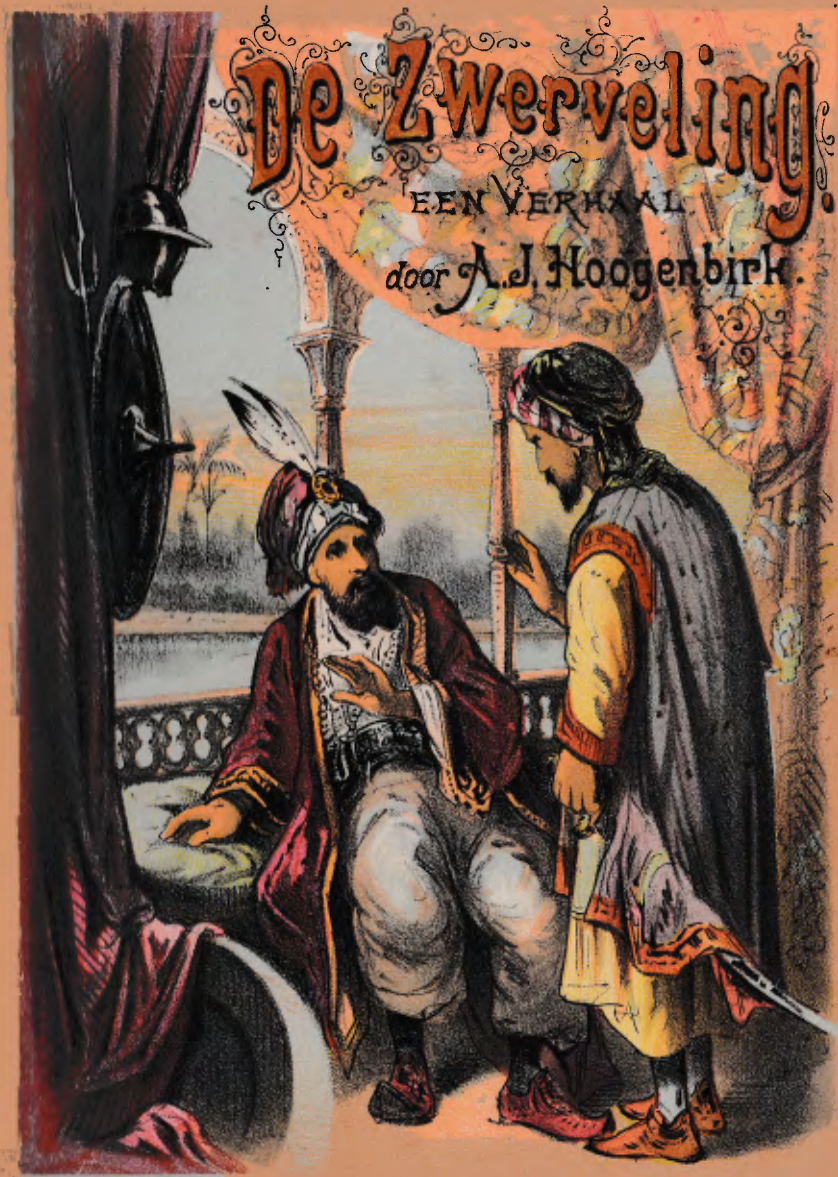

De Zwerveling

EEN VERHAAL

door A. J. Hoogenbirk.

AMSTERDAM, HÖVEKER & ZOON.

DE ZWERVELING.

EEN VERHAAL

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

AMSTERDAM,
HÖVEKER & ZOON.

I.

DE EERSTE REIS.

In zijn ruime werkplaats zat meester Lodewijk van Berghen op een zomerschen morgen van 't jaar 1472, en wendde het oog naar het drukke gewoel op de straten van zijn vaderstad Brugge, dat toen even levendig en bevolkt was als thans stil en rustig.

De hooge vensters der werkplaats maakten het uitzicht ruim en gemakkelijk, al verhinderde de breede luifel ook dat het volle zonlicht naar binnen viel. Nu, de meester had wel licht noodig, want hij was een kunstrijk man, een werker in edele steenen. Dat wist ieder in Brugge en daarbuiten. Pas een jaar of wat geleden had hij de lang gezochte kunst uitgevonden, om het harde diamant met diamantpoeder sierlijk te slijpen. Sinds dien tijd was 't hem meer dan voorspoedig gegaan. Van alle kanten kwam men hem opzoeken. Grootte heeren, ja prinsen deden meester Lodewijk bestellingen, en met zijn knechts had hij werk tot 's avonds laat toe.

Terwijl de meester nederzat, bij een kast vol edelgesteenten, die flikkerden als de zonneschijn daarbuiten, bemerkte hij hoe een drietal ruiters, door de dichte volksmenigte heen, recht op zijn huis afkwam. Hun fraaie kleeding en de kleuren die zij droegen toonden, dat zij behoorden tot de hooge hofbedienden van den hertog, die toen over de Nederlanden regeerde, Karel van Bourgondië, bijgenaamd de Stoute. Hij was een vorst bekend door zijn stoute dapperheid, maar niet minder, gelijk de lezers wel zullen weten, om zijn groote liefde voor weelde en pracht. Dien smaak had hij van zijn vader Filips de Goede geërfd.

Nu, er kon in dien tijd ook wel wat op overschieten. De Nederlanden (dat waren Nederland, België en Noord-Frankrijk) waren toen het rijkste land van Europa. Brugge, Gent en Antwerpen behoorden onder de grootste koopsteden van heel de wereld, en als de vorst geld noodig had behoefde hij 't hun maar te vragen.

Voor de deur van het huis gekomen, waar meester Lodewijk woonde, hielden de ruiters stil. De meester deed open, en twee der dienaren, wier fraaie kleeding haast wel voor een

vorst had kunnen dienen, traden binnen, terwijl de derde, nog maar een knaap, bij de paarden bleef.

„Wij hebben een boodschap van den hertog, meester,” sprak een der mannen.

Van Berghen nam de zwarte muts af, en boog zich, terwijl de andere bediende een zilveren sleutel voor den dag haalde, en daarmee een kistje opensloot, dat hij uit een groote doos genomen had, die hij had meegebracht. 't Was duidelijk, dat het iets kostelijks bevatte, 't welk zoo veilig was weggeborgen en onder geleide van drie gewapende mannen werd gebracht.

Misschien zouden de lezers echter tamelijk vreemd opgezien hebben, als zij eens in het kistje hadden kunnen kijken. Want toen de bediende het had geopend, zag men niet anders dan drie steentjes, met een flauwen glans, veel gelijkend op stukjes glas. Zij lagen op een blauw zijden kussentje.

Meester Lodewijk echter wist wel wat hij daar voor zich kreeg. Met zijn geoeffend, scherp oog tuurde hij een oogenblik in het kistje, en riep uit:

„Wat kostelijke steenen! Hoe ontzaglijk veel zijn ze waard!

„Dat weten wij niet,” was het antwoord. „Zijn Hoogheid heeft hen onlangs gekocht, en wenscht nu dat gij ze slijpen zult.”

„Zeer gaarne,” sprak de werkmeester, „maar het zijn nog ruwe diamanten. Is er haast bij?”

„Gij weet wel,” hernam een der bedienden, „dat onze heer geen man is om lang te wachten. Wanneer kunt gij gereed zijn?”

„Over veertien dagen dan,” zeide de meester, na even te hebben nagedacht.

„Goed, over twee weken dus!”

De knechten borgen de steenen zorgvuldig weer weg, en reikten toen den sleutel van het kistje aan meester Lodewijk over.

„Nu moet ge nog even met mij drinken op den goeden afloop van het werk”, sprak Van Berghen. „Het is een zware taak. Als ik een steen beschadig verliest hij licht de helft van zijn waarde.

„Daar vrees ik niet voor,” antwoordde een der mannen, terwijl hij plaats nam, en de meester om een dienstbode riep, die weldra met wijn en bekers binnenkwam. Een glas werd geleegd op den hertog, een ander op den goeden afloop van 't werk, en toen namen de gasten afscheid.

De meester stond op, en nadat hij zijn werklieden elk hun taak had aangewezen, opende hij het doosje, en nam er de diamanten een voor een uit.

„Welke steenen!” sprak hij halfvuid, zoodat de gezellen nieuwsgierig opkeken. „Onze hertog weet al even goed wat schoon en kostelijk is als zijn zalige vader. Ik zal hen zelf slijpen: 't is te kostbaar goed om 't uit de handen te geven.”

Weldra was de kunstenaar aan het werk en zag hij zelf, hoe hij zich niet had bedrogen. Flikkerend als het licht, flonkerend als sterren, schitterden de steenen ten laatste, toen ze twee weken lang in handen van den werkmeester waren geweest.

Op den bepaalden dag hield weder een ruiter stil voor de woning van den diamantslijper. Van Berghen haaste zich naar de deur. Maar hij deed een stap terug en bleef, toen hij geopend had, in diepen eerbied, het grijze hoofd ontbloomd, staan. Want 't was hertog Karel zelf, die zijn schatten terug kwam vragen, hertog Karel, die er niet tegen opzag bij groote feesten een mantel te dragen die alleen meer dan tachtig duizend goudgulden kostte!

„Gij zijt met den arbeid gereed, meester?” vroeg Karel kortaf.

De kunstenaar, die zich gehaast had de doos te grijpen, opende haar. Reeds van verre schitterden de diamanten den hertog toe.

„Bij St. Joris, meester! riep de vorst, „welk een verandering. Treffelijk hebt gij uw taak verricht.”

„God geve, dat Uw Hoogheid ze in gezondheid en vrede dragen moge,” antwoordde van Berghen.

Karel glimlachte, want een man des vredes was hij, bij al zijn goede eigenschappen, in geen deele. Daarvoor zat hem 't hart te hoog.

„Ik dank u,” sprak hij vriendelijk, „laat mij heden middag de steenen brengen.”

Meteen liet hij een welgevulde beurs in de hand des meesters glijden, gaf zijn paard de sporen, en was weldra uit het gezicht verdwenen.

Moedig en vol strijd lust trok op den vroegen morgen van den derden Maart des jaars 1477 een leger door de vlakke, langs den oever van het meer van Neufchâtel in Zwitserland. De rijkversierde helmen en harnassen der ridders blonken in de morgenzon; de voetknechten hielden hun bogen, strijdkolven en zwaarden gereed.

Vooraan reed, omringd van edelen en veldheeren, een vorst, die door zijn rijke en weelderige uitrusting aller oogen tot zich trok. Zijn harnas blonk, gelijk zijn wapenen, van goud en edelgesteenten.

Onder den nog niet gesloten helm zag men de gelaatstrek-

ken van een man met een fier, krijgshaftig voorkomen. 't Was hij, dien we reeds eenmaal hebben ontmoet, hertog Karel van Bourgondië, de Stoute, die thans ten strijd trok tegen de Zwitsers.

Van tijd tot tijd wierp de hertog den blik naar de witbeseeuwde toppen van het Juragebergte, dan weder naar de stille wateren van het groote meer. Maar minder rustig tuurde hij soms naar de nu kale wijnbergen in de verte, want zijn verspieders hadden hem gezegd, dat vandaar de vijand te wachten was.

Toch was 't niet uit vrees, dat de hertog van Bourgondië, die rijker en machtiger was dan koningen en keizers, zoo het oog over den omtrek liet gaan. Vrees — die kende Karel niet. Dat had hij getoond heel zijn leven door, in zoo menig gevecht, op zoo menig slagveld, tegenover dappere ridders en groote legers. En nu, zou hij vreezen, nu 't slechts landlieden, eenvoudige boeren waren, die tegen hem dorsten optrekken!

Evenwel kon de stoute hertog, de onversaagde veldheer, zich vergissen. Boeren waren het voorzeker, maar zij vertrouwden op God en niet op eigen kracht en sterkte. Verbitterd waren zij in hun hart tegen den trotschen hertog, en verbitterd zouden zij strijden.

En daar was reden voor, want nooit had een edelman tegenover eenvoudige lieden zoo trouweloos gehandeld als de hertog. Daarbij hadden de Zwitsers hem zelf voorgesteld, hoe dwaas een tocht was naar hun land, dat, zeiden zij, nog minder waard was, dan de toomen zijner paarden.

Karels hoog en eerzuchtig hart dreef hem er toe van zijn hertogdom Bourgondië een koninkrijk te willen maken, het uit te breiden van de Noord- tot de Middellandsche zee. Daartoe trachtte hij ook Zwitserland te bemachtigen, dat in bondgenootschap met Karels ouden vijand, den koning van Frankrijk, stond, en tegen den hertog had gestreden.

Bij zijn binnenrukken in Zwitserland nu had Karel 't beleg geslagen voor de burgt Grandson. De bezetting was zwak, maar toch hield zij het tien dagen tegen het sterke Bourgondische leger uit. Dit begon den hertog, die kort van stof was, te vervelen. Hij beval een algemeene bestorming en dreigde dat, zoo hij won, hij al de Zwitsers in de vesting zou laten ophangen.

Toen ontzonk den belegerden de moed en hun zwakken aanvoerder Wyler het eerst. Tegelijk kwam een Bourgondisch edelman uit Karels leger tot hen. Hij prees de Zwitsers om hun dapperheid, zei dat de hertog ook zoo deed, en beloofde hun in Karels naam vrijen afdocht, als zij niet zoo dwaas waren zich langer te verdedigen. Winnen konden zij het toch

nooit. De eenvoudige lieden geloofden dat alles. Zelfs gaven zij den edelman uit dankbaarheid honderd gulden, en trokken toen in goed vertrouwen uit de burg.

Maar zie — wat gebeurde er? — Nauwelijks waren zij buiten, of Karel liet allen grijpen. Men rukte den Zwitsers de kleeren van 't lijf, en hing er toen honderden aan de boomen op, terwijl de andere wreedaardig aan touwen in 't water heen en weêr getrokken werden tot zij 't bestierven.

Was 't wonder, dat het Zwitsersche volk woedend werd, toen het van zulk een trouweloosheid hoorde? En ook in Karels hart zal 't niet rustig zijn geweest op dien Maartschen morgen, al vreesde hij de boeren niet.

Daar eindelijk vernam men in de verte een geluid, dat ieder deed opzien naar de wijnbergen in de verte. Op de hoogten vertoonden zich gewapende mannen, telkens kwamen er meer. 't Was de voorhoede, een twintig duizend man, van het Zwitsersche leger, dat naderde.

Vóór de strijd begon, knielden de Zwitsers neer, en smeekten God hun de zege te geven. Daarop trokken zij vooruit met wapperende vaandels en onder luid trompetgeschal. De hertog had reeds zijn leger in slagorde gesteld en weldra ving de woedende en bloedige strijd aan. De Zwitsers werden aangevoerd door Hans van Hallwyl, een kundig krijgsman en door den schout van Bern, Nikolaas van Scharnachtal. Den geheelen ochtend duurde de strijd. Wat Karel en zijn ridders ook deden, zij konden niet breken door de rijen der onversaagde boeren, die met hun lansen, hun bijlen en strijdkolven de geharnaste ruiters terugdreven of in 't zand deden bijten. Hier en daar klonk de uitbarsting van het lomp en zwaar geschut uit dien tijd. Weldra bedekten de lijken het slagveld. Maar nog kon niemand zeggen wie zou zegepralen. Telkens weer draafde Karel vooruit, en op den vijand in. Telkens ook zagen de Zwitsers uit, en spitsten de ooren om te weten of hun hoofdleger nog niet haast kwam.

Eensklaps ging een luide vreugdekreet onder de boeren op. Zij hadden hoorgeschal vernomen, en wisten maar al te goed wat het beteekende.

In de verte vertoonden zich in den glans der voorjaarszon dichte scharen van krijgslieden, die al nader kwamen. 't Waren de mannen van Unterwalden en Uri, van Zurich en Schaffhausen, die in een dichte menigte ter hulp kwamen van die uit Lucern, Schwyz en Bern, welke reeds den heelen ochtend hadden gestreden. De vaandels wapperden, de trompetten klonken, terwijl de nieuwe strijders snel voorwaarts rukten, en hun vrienden met frisschen moed vervulden.

Ook het scherpe oog van Karel had de naderende troepen

bemerkt en een oogenblik ontstelde hij, niet wetende wat te denken. Want het kwam niet in hem op dat het enkel de voorhoede der Zwitsers was, waartegen hij nu uren had gestreden, en de meeste krijgers nog volgden.

„Wat is dat voor een volk?” riep de hertog, toen hij er telkens meer zag opdagen, „wat beduidt dat?”

„Dat zijn de mannen, die vroeger de Oostenrijkers verjaagd hebben,” antwoordde de ridder Von Stern, die naast Karel reed.

„Wee ons!” riep Karel de Stoute, dien nu werkelijk de schrik om 't hart sloeg, „hebben weinigen ons reeds den halven dag afgemat, wat moet er dan bij zulk een menigte van ons worden!”

Was de veldheer ontzet, zijn soldaten waren 't niet minder. Uitgeput door den langen strijd, voelden zij geen kracht tegen nieuwe vijanden. Overhaast sloegen zij op de vlucht. Woedend reed de hertog tegen de vluchtelingen in en wilde hen teruggedrijven in den strijd. Docht 't hielp niet; 't gedrang werd zoo sterk, dat Karel zelf werd meegesleept. De avond viel, maar nog hield de strijd niet op. De Zwitsers, verbitterd tegen de Bourgondiërs, joegen hen na, totdat de nacht het belette.

Intusschen waren de mannen van Bern en Freiburg voortgedrongen tot Grandson. Daar hingen de boomen in den omtrek nog vol lijken van de ongelukkigigen, die door Karels soldaten waren ter dood gebracht. Dit gezicht maakte, zooals gij begrijpen kunt, de Zwitsers nog grimmiger. Als een stroom, waar niets tegen bestand was, wierpen zij zich op de burg, die de Bourgondiërs nu bezet hielden, en zoo bevreest waren ook die geworden, dat zij zich sidderend overgaven. Doch in de hitte van 't gevecht wisten de overwinnaars op hun beurt van geen genade. Bijna al de krijgslieden van de burg werden gehangen aan dezelfde boomen, waarvan men de lijken der landgenooten en vrienden zooveen afgenomen had.

Toen eindelijk de strijd ophield, en Karel zijn mannen telde, miste hij er duizend, die onder de slagen der boeren waren gevallen. Maar hij miste nog meer.

Toen de volgende morgen aanbrak, en er wijd en zijd geen Bourgondiër meer te zien was, maakten de Zwitsers zich op om hun eigen dooden en die van hun vijanden te begraven. 't Was een vreeselijk en wonderlijk gezicht, dat het slagveld hun aanbood. Overal lagen de bebloede lichamen van hen, die in den strijd gevallen waren. Ginds hoorde men nog de jammerkreten van stervenden. Verder weer lagen ruiters en paarden dooreen. En tusschen dat alles verstrooid zag men bogen, gebroken zwaarden en schilden, helmen, dekkleeden, kleederen en allerlei krijgstuig, als had de stormwind 't dooreengeworpen. Hoe dichter de overwinnaars bij Karels leger-

plaats kwamen, waar zijn tent nog stond, hoe grooter ver-
warring zij vonden. De meeste tenten lagen er omver en
overall zag men wat daarbinnen een plaats had gehad, ver-
spreid: bedden, zitplanken, wapenen, ketels, pannen, kostbaar-
heden, gouden kettingen, perkamenten, alles was door de be-
zitters in hun wilde vlucht achtergelaten.

Intusschen kwam van alle kanten het volk toeloopen om
eens te zien hoe de legerplaats van den hertog er wel uitzag.
De eenvoudige lieden sloegen de handen van verbazing ineen
over al de pracht en den rijkdom die zij aanschouwden. Om
een enkele tent lag soms meer goud en zilver en kostelijks
verspreid dan in een geheel dorp of vlek van Zwitserland was
te vinden. De boeren raaptten met verbazing al die schitte-
rende dingen op, en bekeken ze met groote oogen, zonder te
weten waartoe zij dienden of welke waarde zij hadden.

„Zie eens hier,” riep een landman, tot zijn vrienden, „wat
ik daar vind! Wat glinstert het!”

De anderen liepen toe en bezagen het blinkende voorwerp,
zoo groot als een nootje.

„’t Is een stukje glas,” sprak een oude boer. „Werp het
weg.”

Juist wilde de ander dat doen, toen de priester van het dorp
er aankwam. Ook hij moest het zeldzame ding zien. De
pastoor vond dat het er wel aardig uitzag, en fraai geslepen
was. De boer bemerkte dat, en toen de priester vroeg of hij
het hebben mocht, dacht de ander op zijn wijs slim te wezen,
en antwoordde:

„Jawel, maar ik moet drie franken hebben.”

Dat was wel in dien tijd veel geld, vooral voor een stukje
glas, maar de priester, die ’t nu eenmaal mooi vond, betaalde en
stak het bij zich. Hadden hij en de boer geweten wat daar
eigenlijk door hun handen ging, ze hadden zeker anders ge-
daan. Want het stukje glas was niets anders dan een der
kostelijke steenen, door meester Van Berghen geslepen. Al
spoedig kwamen er dan ook lieden die meer verstand hadden
van diamanten, en den steen van den priester wisten te
koopen. Ten slotte kwam hij in de drievoudige kroon van
den paus, die er geen drie franken maar twintig duizend du-
katen voor betaalde!

Middelerwijl waren anderen bezig in Karels tent. Wat een
pracht aanschouwden zij daar, al het vaatwerk was van zilver,
dat de onnoozele lieden voor tin aanzagen en mee naar huis
namen voor de keuken. Daar lag het heerlijk staatsiekleed
van den hertog, dat hij natuurlijk in den slag niet had aan-
gehad, zijn hertogshoed, alles fonkelend van goud, diamanten,
robijnen en paalen. Maar wat zouden de lieden er mee doen?

Wel konden ze veroverde vaandels en een paar staatsierokken als zegeteekenen in de kerk te Bern ophangen, maar voor 't overige zaten ze er mee verlegen. Van de fraaie kleederen en dekken maakten zij zich rokken, de snoeren en ketentjes waren goede sieraden voor hun kinderen. De tweede van de diamanten die meester Van Berghen indertijd had geslepen, die duizenden waard waren, werd ook voor een prijsje verkocht en belandde na jaren in de kroon van Frankrijk.

Een millioen, ja meer aan waarde viel den Zwitsers in handen, doch, als ik zei, veel hadden ze er niet aan, schoon 't de vraag is, of ze daarom juist niet veel gelukkiger waren. Kort daarop keerde Karel wel met een nieuwe macht in hun land terug, doch 't hielp hem weinig. Bij Murten leed hij een nieuwe, veel zwaarder nederlaag, 15000 Bourgondiërs vonden er den dood; vele kwamen ellendig in de wateren van het meer of in de moerassen om. Weder behaalden de Zwitsers een onschatbaren buit. De hertog zelf kwam, als een vluchteling, zwijgend en bleek, slechts door dertig ruiters omgeven, bij 't meer van Genève aan.

Maar waar was de derde diamant gebleven?

Op die vraag zal wel niemand ooit een nauwkeurig antwoord kunnen geven. Dit is zeker, de kostelijke steen werd gevonden. Sommigen meenen dat hij voor een gulden werd verkocht, door iemand die er de waarde niet van kende, aan een ander, die al even onwetend was. Hoe 't zij, de steen liep van hand tot hand, en zoo vinden we hem, nadat er jarenlang meê gerold en gesold was, eindelijk weêr onder de kroonjuweelen van Portugal, dat toen een der machtigste landen van Europa was. In een jaar of twaalf dus had de steen de wandeling gemaakt van Zwitserland naar Lissabon.

Hertog Karel lag toen al lang in zijn graf, zooals velen uwer wel zullen weten. Al zijn lust tot strijden, veroveren en heerschen had hem niets gebracht dan een rusteloos, gejaagd leven en een ellendigen dood. Nauwelijks kon men zijn naakt lijk, in een moeras bij Nancy, waar hij verslagen was, vastgevroren, herkennen. Hij had het zwaard genomen en was door 't zwaard vergaan. Verarmd liet hij de rijke Nederlanden na aan zijn dochter, die welhaast heel wat van haar bezittingen moest missen. Dat „alle heerlijkheid des menschen is als een bloem des velds” is aan Karel bewezen. Wel mocht zijn neef, de hertog van Lotharingen, tegen wien hij had gestreden, uitroepen, toen hij bij Karels lijk stond: „Lieve neef! gij hebt ons veel kwaads veroorzaakt! God geve uw ziel rust!” In zijn leven had Karel nooit anders gehad — en gezocht — dan onrust, en 't is wel te vreezen, dat hij daarbij maar al te weinig heeft gedacht aan het ingaan in de rust

die niet overblijft voor de vechtgragen, maar voor Gods volk, de kinderen des vredes.

Maar niet lang zou de derde zwerveling in Portugal rust hebben. Integendeel, 't scheen zijn lot te moeten wezen om rond te wandelen, lang, zeer lang, eeuwen door, terwijl zijn beide broeders reeds lang voorgoed een rustplaats hadden gevonden — wellicht voor altijd.

Koningen zijn, zooals ieder weet, groote en machtige heeren. Maar terecht zegt men in Engeland: „Simson was een sterk man, toch kon hij geen stuiver uitgeven vóór hij hem had.” Dat nu schijnt de koning van Portugal of een prins of prinses uit het Portugeesche huis in dien tijd ook te hebben ervaren. Misschien ook was er wel veel geld noodig voor de groote zeetochten die de Portugeezen deden, of voor hun oorlogen. Hoe 't zij, de hooge heeren in Portugal hadden geld noodig en daarom leenden zij het.

De man die het hun verschafte was een Fransch ridder en heette De Sancy. 't Moet een zeer rijk heer zijn geweest, want hij schoot een ton gouds voor. Om nu den veiligen weg te gaan vroeg hij iets ten pand, en de koning van Portugal wist niet beter te doen dan den kostelijken steen te geven, dien hij pas kort geleden had gekocht. De edelman vond dit eveneens goed, en daaruit blijkt wel hoe ontzaglijk de waarde van dien diamant moet zijn geweest. Zeker zou hij in onzen tijd een paar millioen hebben opgebracht.

De edelman had het recht gekregen om als de bepaalde tijd verscheen en 't geld niet terug betaald was, den steen voor zich te behouden. De jaren gingen voorbij, maar 't zij men in Portugal niet meer aan de zaak dacht of liever alles maar zoo liet, genoeg de som werd niet terugbetaald en De Sancy kon den diamant als zijn eigendom beschouwen. Dit deed hij ook en liet bij zijn sterven het kostelijk voorwerp na aan zijn zoon. Deze deed weer hetzelfde en zoo had de steen van Karel den Stoute, weder naar noordelijker streken verhuisd, een halve eeuw rust. Den meesten tijd lag hij veilig en welbewaard in de juweelkist achter slot en grendel. Alleen bij groote feesten, bij steekspelen en huwlijken sierde hij den pluimhoed van zijn meester. En die den steen zagen schitteren zelden dan dikwijls verbaasd tot elkander: „Dat is nog een steen van den hertog van Bourgondië; 't is alleen reeds een schat!”

Doch de tijden veranderden en onze steen zou weer aan 't reizen gaan, en dat langs wegen, wonderlijker dan zeker ooit iemand had kunnen uitdenken.

In Frankrijk namelijk ontstonden in 't begin van de tweede helft van de zestiende eeuw allerlei onlusten. De Hervorming

was er doorgebroken en dat veroorzaakte vervolging der Protestanten en eindelijk bloedige godsdienstoorlogen. Ieder koos partij en het land begon te lijden onder felle burger-twisten, waarbij de groote heeren aan 't hoofd stonden. Geen wonder dat menig prachtig kasteel werd verwoest, menig dorp in de asch gelegd.

De toenmalige heer De Sancy heette Nicolaas. Hij begon te vreezen dat vroeg of laat zijn bezittingen en kasteelen ook konden vernield worden, en zoo zijn schatten verloren gaan. Daarom was het, meende hij, veiliger die laatste bij vertrouwde menschen te bergen in groote steden, waar de dingen minder gevaar liepen. Inzonderheid was hij natuurlijk bezorgd voor zijn kostelijken diamant, vooral daar 't wel bekend was, dat hij dien in bezit had, en er zeker nog meer liefhebbers voor waren. Hij besloot dus den steen naar de stad Metz te zenden, waar een goed vriend woonde, die er goed voor waken zou. Den diamant daarheen brengen zou een trouwe knecht, dien de ridder al vele jaren in dienst had en op wien hij rekenen kon. Op zekeren avond liet hij dien bediende bij zich komen in een afgelegen vertrek van het kasteel. Zoodra de man binnen was, sloot de ridder de deur dicht en sprak fluisterend:

„Bertrand, ik heb een gewichtige boodschap voor u.”

„Spreek maar mijnheer,” was het antwoord.

Gij moet”, hernam de ridder, „naar Metz gaan; dat is zeer ver, zooals gij weet, maar ik zal u nauwkeurig den weg opgeven, dien gij te rijden hebt. Het beste paard kunt gij nemen, en zorg vooral dat ge goede wapens bij u hebt. Al wat ge te doen hebt is, het doosje dat daar staat te bezorgen, aan iemand wiens woonplaats ik u zal opgeven.”

„Goed mijnheer.”

„Maar,” ging de ridder voort, „denk dat er alles van afhangt of dat doosje terecht komt. Ik kan u wel zeggen wat er in zit: mijn schoonste diamant; gij kent hem heel goed.”

„Maar,” vroeg de knecht, „zou 't dan niet beter zijn, dat ik hem ergens onder mijn kleeren verborg? Dan loopt hij zeker minder gevaar.”

„Dat is zoo; doe dat. Kunt gij morgen gereed zijn en bovenal — zwijgen, zwijgen als een stomme?”

De knecht boog zich.

„Ik wist het wel,” sprak De Sancy, „daarom belast ik u met deze boodschap. Loopt het goed af, dan zult gij niet te klagen hebben.”

Doch het liep heel anders af dan de meester en zijn dienaar hadden kunnen denken.

Een week later klom de heer De Sancy reeds vroeg in den

morgen naar den top van een der torens, waarmee zijn kasteel was versterkt, en tuurde vandaar over de vlakte in het rond. 't Was een koude heldere wintermorgen; geen dichtgebladerde boomen verhinderden het vrije uitzicht. Toch, hoe de ridder ook staarde, hoe ver daar boven 't gezicht ook reikte, 't was duidelijk dat hij niet zag wat hij wenschte. Mistroostig ging hij de trappen weer af.

Wat verwachtte hij dan? De knecht kon immers nog niet terug zijn?

Dat is ook zoo. Maar gij moet weten dat de edelman uit groote bezorgdheid voor zijn schat — en daar was wel reden toe — met zijn bediende had afgesproken, dat deze hem om de drie dagen uit de stad waar hij was een boodschapper zou zenden, om te melden dat de reis zoover was volbracht. Daar de geheele weg een veertien dagen reizens lang was zouden er vier of vijf zulke boodschappers kunnen komen. Dat was natuurlijk een dure liefhebberij, en wij doen het met onze briefkaarten en gefrankeerde brieven vrijwat goedkooper af. Maar daar wist men toen niet van. De heer De Sancy was rijk, en bovendien kon hij door die boden altijd weten of er ook gevaar dreigde en hulp noodig was. Immers, zooals ik reeds zei, was 't een booze tijd; er zwierf vooral in den winter veel slecht volk, dat nam wat het grijpen en vangen kon; en eindelijk kon deze of gene er de lucht van gekregen hebben met welk een kostbaren last de eenzame ruiter naar Metz op weg was. Toch behoef ik u wel niet te zeggen, waarom de graaf zijn diamant liever aan één man, tenminste aan zulk een als Bertrand, dan aan zes uit zijn volk had toevertrouwd.

Maar reeds waren meer dan zeven dagen verlopen en nog altijd had de ridder van zijn knecht niets gezien of gehoord. Stellig had hij den vorigen dag bericht verwacht, maar vergeefs.

Hij begon ongerust te worden, toen nu ook dien morgen weer heinde of ver geen ruiter zich vertoonde en hij vroeg zichzelf wat er nu gedaan moest worden.

Dat was niet zoo ineens te zeggen; althans zijn vrouw, met wie de ridder er over sprak, wist het evenmin. Ze wachtten dus nog een paar dagen, doch toen er nog niemand kwam werd De Sancy zoo ongerust over zijn knecht en zijn schat, dat hij 't besluit nam beiden achterna te reizen, en het mocht kosten wat het wilde, te zien wat van hen geworden was. Zijn jongeren broeder, die niet ver vandaar woonde, vroeg hij hem te vergezellen en deze deed het gaarne. Zij namen een zestal welgewapende mannen mede en togen toen zoo op weg.

Zooals ik zei, had de ridder met zijn knecht afgesproken

welke weg te volgen was. Ze konden dus ook niet dwalen en kwamen weldra in de eerste plaats, waar de knecht nachtverblijf moest gehouden hebben. 't Was geen groot dorp, en de waard uit de eenige herberg die er was, wist den ridder al spoedig te vertellen, dat zulk een man, als waarnaar hij vroeg, eenige dagen geleden den nacht daar had doorgebracht. Reeds vroeg in den morgen was hij vertrokken.

Tot zoover ging dus alles goed. Doch het duurde niet lang, want reeds in het eerste stedeke waar zij nu aankwamen scheen de knecht niet te zijn geweest. Ze vroegen in alle herbergen, hoorden waar 't maar mogelijk was, doch het gaf niets. Men had nergens zulk een man gezien.

„Weet gij wat ik vrees,” sprak de broeder van De Sancy tot den ridder, die niet weinig ontsteld was nu hij het spoor begon te verliezen, „uw bediende is met den schat op den loop. Hij wist toch zeker wel wat hij bij zich droeg.”

„Zeker wist hij dat,” was 't antwoord, „maar dat gij u vergist is zeer zeker. Wat er gebeurd is weet ik niet. Twee boden had ik reeds tehuis kunnen hebben en er is, zooals gij weet, geen enkele verschenen. Maar aan de trouw van den eerlijken Bertrand twijfelen, dat zal ik nooit.”

„Nu”, sprak de ander, „gij weet het natuurlijk beter dan ik, 't zou de eerste maal toch niet zijn, dat zoo iets gebeurde.”

„Weet gij wat ik veeleer vrees,” hernam De Sancy ernstig, „dat ik dwaas gedaan heb den man alléén te sturen. Ik dacht: zoo blijft het geheim beter bewaard. Maar zie eens, welk een woeste streek het hier is. Men ontmoet haast niemand, en als een man hier wordt aangevallen, wie zal hem te hulp schieten?”

„Kort en goed,” antwoordde de jongere broeder, „wij moeten teruggaan en zoeken. Verder dan hier is Bertrand in geen geval geweest.”

Zoo gezegd zoo gedaan. De ruiters reden terug tot buiten het stadje, verdeelden zich in vier groepjes van twee, en sloegen verschillende richtingen zijwaarts in. Ook namen zij eenige lieden uit den omtrek mee om hen te geleiden en voor verdwalen te bewaren, temidden der rotsen, bosschen en holle wegen van het landschap.

Reeds hadden zij geruimen tijd vergeefs gezocht en wilden het opgeven, toen onverwachts een luid geroep werd gehoord. De ridder snelde er heen en verscheiden stemmen klonken hem tegemoet: „Daar ligt hij!”

Zoo was het. Een eind weegs verder, dicht bij den grooten weg, lag het lijk van den knecht, dat men zeker daarheen had gesleept om 't achter de struiken te verbergen. Zijn kleederen waren hem op verschillende plaatsen van 't lijf ge-

rukt en vertoonden overal scheuren; zijn laarzen lagen een eind verder. Zijn wapenen waren verdwenen. Twee groote wonden, een aan den hals en een in de borst toonden, dat hij aangevallen en vermoord was geworden.

„Heb ik u niet gezegd, dat mijn knecht trouw zou zijn?” vroeg De Sancy zijn broeder die intusschen naderbij was gekomen. „Hij is trouw geweest tot in den dood.”

„Gij hadt gelijk”, sprak de ander diep ontroerd. „Of de schelmen die hem aanvielen van de zaak wisten, of alleen op buit hoopten, wie zal 't zeggen. Laat ons hem meenemen en eerlijk begraven.”

De mannen namen 't bloedig lijk op, dat in de strenge kou nog goed herkenbaar was gebleven, en droegen het naar de stad. Daar werd het door de beide ridders nauwkeurig onderzocht, doch weldra bleek dat de diamant was verdwenen.

„Hij heeft den schat niet kunnen behouden, maar is er voor gestorven,” sprak de ridder dubbel bedroefd. „Wij zullen terugkeeren.”

De treurige stoet ging weldra huiswaarts. Met ontzetting vernam ieder op 't kasteel wat er geschied was. Natuurlijk kon nu vrij aan iedereen worden verteld wat de knecht eigenlijk was gaan wegbrengen. Zoo hoorde het ook de geneesheer, die dichtbij woonde, en er kwam een gedachte bij hem op. Hij ging tot den ridder en vroeg of ook hij het lijk eens mocht onderzoeken. Dit werd toegestaan.

In den avond van den dag kwam de geneesheer in de kamer van den ridder en riep hem alleen.

„Heer ridder”, zoo sprak hij, een papier ontvouwende, „zie hier uw diamant.”

Met een kreet van verbazing beschouwde De Sancy den flonkerenden steen. „Waar hebt gij hem gevonden?” riep hij uit.

„De man had hem ingeslikt”, antwoordde de ander bedaard.

„Trouwe Bertrand!” riep De Sancy uit, terwijl hem de tranen in de oogen kwamen. „Hoe zal ik 't u ooit vergelden?”

Doch wat hij aan den knecht niet doen kon, dat deed de ridder aan de weduwe en de kinderen, voor welke hij vorsteljk zorgde.

Trouw tot in den dood was Bertrand geweest aan zijn meester. Zouden wij 't ook zijn aan onzen Heer?

II.

OVER ZEE EN TERUG.

Een eeuw later, in de lente van 't jaar 1665, werd te Londen

een koning gekroond. 't Was Jacobus II uit het huis van Stuart, die zijn broeder Karel II opvolgde.

Doch al ging het ook feestelijk toe bij de groote plechtigheid der kroning, de harten van velen uit het volk waren allesbehalve vroolijk gestemd.

Engeland was een Protestantsch land. Na vele verdrukkingen en vervolgingen hadden de belijders des Heeren er niet alleen volle vrijheid verkregen, maar vorst en volk samen beledigd er het Evangelie, en hadden er de Roomsche kerk vaarwel gezegd. In den laatsten tijd was daarin echter verandering gekomen. Koning Karel II, de vriend van Lodewijk XIV van Frankrijk, den vervolger der Protestanten, was langzamerhand meer en meer geneigd geworden tot de Roomsche kerk. De Jezuïeten kregen macht in het land, de koningin was Roomsch en de koning zelf ook, al dorst hij er niet openlijk voor uitkomen. Hij stierf echter in het geloof der pauselijke kerk.

Dit alles nu had het Engelsche volk bevreesd gemaakt. Iedereen begreep, dat, ging het zoo voort, weldra de Roomsche Kerk weer alle macht zou krijgen, en zij die het Woord Gods aanhingen zouden vervolgd worden. De vriendschap met het Roomsche Frankrijk moest daartoe krachtig meewerken. Het volk deed daarom al wat het kon om den koning te weerstaan in zijn plannen tegen Gods kerk en de vrijheid des volks, en toen hij stierf waren er weinigen die om hem treurden.

Doch het scheen nog erger te zullen worden. Jacobus, 's konings broeder, die nu ging regeeren, stond bekend als een ijverige Roomsche. Hij had gewild, dat zijn nu overleden broeder openlijk voor zijn Roomsch geloof zou uitkomen; hij had den priester gehaald bij den stervenden vorst. In 't kort, zoozeer vreesde men hem, dat er reeds een wet was gemaakt, die hem verbood den troon te beklimmen.

Toch liet men dit, toen zijn broer kinderloos stierf, toe, hopen de dat misschien de koning nog zou inzien welk een verkeerden weg hij had ingeslagen. Vroolijk echter kon men niet zijn bij de kroning van een vorst, die èn het geloof èn de vrijheid vijandig was. Daarbij kwam nog iets, dat vooral de Londenaars boos maakte. De koningin, die veel van pracht hield, had namelijk aan mooie japonnen en juweelen zoowat een en een kwart millioen uitgegeven. Daardoor nu was er geen geld om een grooten optocht te houden, die anders bij de kroning plaats had. En dat maakte het volk, 't welk nu niets te zien kreeg, misnoegd.

De kroning had met groote pracht en luister plaats. De schoone, oude Westminster-abdij was gevuld met edelen, heeren en geestelijken. Op tronen zaten daar Jacobus en zijn echtgenoot in hun staatsiekleeding. Voor hen lagen de kroon

en al de andere teekenen van de hooge waardigheid, die Jacobus zou bekleeden.

De aartsbisschop naderde en hief de kroon op, om haar op 't hoofd van den nieuwen koning te plaatsen. Zij schitterde van goud en edelgesteenten, en onder die laatste vinden we een ouden bekende, den diamant van Karel den Stoute. Hoe was de steen daar gekomen? — vraagt gij. Wij weten het niet.

Doch zie, nauwelijks was de kroon op 's konings hoofd geplaatst, of zij schoof op zij, wankelde en was op 't punt van te vallen, toen nog juist bijtijds een der groote heeren haar greep en tegenhield, zoodat zij op 's vorsten hoofd bleef. Dat hadden honderden der aanwezigen gezien en bij de gedachten, die hun harten vervulden, lazen ze er weinig goeds uit.

„Dat is een slecht voorteeken,” fluisterde de een.

„Weet gij wel hoe er, toen zijn vader gekroond werd, een aardbeving plaats had, en de duif op den gouden koningsstaf gebroken was, geen mensch wist hoe?” — sprak een hoogbejaard ridder — „ik ben er bij geweest.”

„En die eindigde zijn leven op 't schavot,” was 't antwoord.

En zoo keerde men somber huiswaarts van het kroningsfeest, waar we onzen diamant hebben weergevonden. Wat er van die vrees bewaarheid werd zullen we zien. Slechts enkele jaren was de edelsteen bij zijn eersten vorstelijken bezitter gebleven. Zou de koning gelukkiger zijn dan de hertog?

Drie jaren daarna, op een donkeren Decembernacht, een paar dagen voor 't Kerstfeest, bevonden zich twee mannen in een vertrek van het koninklijk paleis te Londen. Beide waren gewikkeld in zware reismantels en hun gereedliggende hoeden en wapenen duidden mede aan, dat zij op 't punt stonden te vertrekken.

„Hebt gij alles bijeen, al de papieren?” vroeg de een der beide mannen, dien we aanstonds herkennen als koning Jacobus II.

„Ja Sire,” was het antwoord van den edelman, die zich bij hem bevond, „de papieren zijn veilig bij mij geborgen.”

„Volg mij dan nog even,” sprak de koning, terwijl hij een deur opende, die langs een trap toegang gaf tot een klein vertrek, waarin slechts enkele kasten stonden. De koning opende er een, nam er een paar kistjes uit, en ontsloot die. Uit het eene nam hij een zegel, het grootzegel van Engeland, en verborg het zorgvuldig onder zijn kleederen.

„Ik weet dat ik op u rekenen kan, heer Hales (*),” sprak de vorst, het tweede kistje openende. „Zie hier! Ik heb met

(*) Spreek uit: Heels.

het oog op den tijd waarin wij verkeeren, nu niemand kan zeggen hoe het loopen zal, en mijn eigen kinderen mijn vijanden worden, getracht te redden wat ik kan. In dit koffer-tje liggen kostbare juweelen die mij en de koningin toebehooren. Wilt ge u met een deel er van belasten."

„Ze zijn bij mij wel bewaard, uw Majesteit rekene er op," was het antwoord.

„Ik weet het, gij zult mij niet verlaten gelijk zoovelen," ging de koning voort, terwijl hij verschillende kostbaarheden uitzocht en aan Hales toereikte, die het eene stuk na het andere in zijn reismantel verborg.

„Deze edelgesteenten zal ik zelf nemen," zeide de koning, „wij zijn er niet zeker van beide te behouden wat wij hebben. Doch een onzer zal het allicht gelukken."

De vorst zocht eenige kostbare juweelen bijeen, en borg die behoedzaam bij elkaar in een doosje.

„Dezen houd ik afzonderlijk," sprak hij bij zichzelf, den kostelijke diamant aanziende. „Hij heeft geschitterd op de kleedij van Karel den Stoute. Moge ik gelukkiger zijn dan hij!"

De beide heeren keerden nu terug naar de kamer, die zij verlaten hadden. Zij gordden hun wapenen aan en daalden de trap af. Daar buiten was alles doodstil en nachtelijk donker. Voorzichtig slopen zij voort, tot zij kwamen aan de plaats, waar een rijtuig stond. De koetsier opende het portier, de twee vluchtelingen stapten haastig in, en weldra rolde de wagen door de duistere straten voort.

Terwijl de twee reizigers den weg oprijden die naar de Theems voert, willen we van dien tusschentijd gebruik maken om te zien wat op zulk een uur een koning er toe dreef, om door een achterdeur zijn eigen paleis te ontvlieden, bevreesd dat iemand hem bespieden zou.

De koning was na zijn troonsbeklimming voortgegaan op den verkeerden weg, en trachtte alle vrijheid te onderdrukken en daarbij, kon 't zijn, zijn geheele volk voor de Roomsche kerk te winnen. Zelfs zond hij gezanten naar den paus, om zijn rijk onder dezen te stellen. Ook bezocht hij openlijk de Roomsche kerk en zocht zijn vrienden onder de Jezuiten. Ja, 't ging zoover, dat niet alleen Lodewijk XIV, ook een bitter vijand van Gods kerk en van de vrijheid, Jacobus waarschuwde, maar zelfs de paus den koning aanried wat bedaarder te werk te gaan.

De oude heidenen hadden reeds een spreekwoord: „Als de goden iemand verderven willen, ontnemen zij hem eerst het verstand." Dat bleek ook aan Jacobus. Zijn eigen vader was, omdat hij de vrijheid wou vernietigen, op 't schavot gestorven. Zijn broer en hij zelf hadden nog jaren daarna als vluchte-

lingen in Nederland en elders moeten omzwerven. En toch werd koning Jacobus niet wijzer, maar verdrukte de Protestanten, en regeerde al naar hij goedvond en eigenwillig en eigenmachtig — tot het te laat en zijn zaak voor altijd verloren was.

Met de grootste gestrengheid ging de koning in zijn blindheid te werk tegen al wie hem dorst weerstaan. Hij verklaarde, tegen de wet in, de Roomschen tot alle posten te zullen toelaten, en toen het Parlement zich verzette, zeide hij: „Dan regeer ik maar zonder Parlement.” Juist in dien tijd had ook Lodewijk XIV, 's konings vriend, het edict van Nantes vernietigd en vluchten vele vervolgte Protestanten naar Engeland, doch in dat land begreep nu ieder, hoe 't ook daar zou gaan als Jacobus, die misschien nog veel erger was dan Lodewijk, zijn zin kreeg.

Reeds kon men het bemerken. Alle leeraars die tegen de Roomsche kerk preekten, werden afgezet. De hoogeschoolen kregen Roomsche leeraars. In Ierland werden de Protestanten vervolgd. Eindelijk in de lente van 'tjaar 1688 maakte de koning weer een wet ten gunste der Roomsche kerk. Wyl nu zes Protestantsche bisschoppen zich hiertegen verzett' en, liet hij hen gevangen nemen. Dit maakte het volk woedend, en toen de rechtbank de onschuldige bisschoppen vrijspak, ging er in Londen een gejuich op.

De eenige hoop was, dat als de koning, die geen zoon had, stierf, zijn Protestantsche dochter Maria hem zou opvolgen. Zij was getrouwd met onzen Prins Willem III. Doch onverwachts vernam men, dat den koning een zoon was geboren. Bijna ieder echter geloofde, dat dit maar een aangenomen kind was, 't welk de koning tot zijn opvolger wou maken, om te verhinderen dat een Protestant op den troon van Engeland kwam. Vele edelen schreven nu brieven of gingen zelf naar Nederland, en vroegen den Prins van Oranje om hulp, daar zij, zeiden ze, met den zoogenaamden nieuwen kroonprins niets wilden te maken hebben.

Onze prins was aanstonds bereid voor de zaak des Evangelies en der vrijheid den strijd te wagen. Doch hij begreep, dat dit in alle stilte moest voorbereid worden, zoodat noch de Engelsche koning — Willems schoonvader — noch die van Frankrijk er iets van wisten. De laatste echter kreeg spoedig de lucht van Willems plannen, en waarschuwde Jacobus. Doch de koning sloeg ook nu weer allen raad in den wind, en ging van kwaad tot erger.

Nog een laatste waarschuwing kreeg hij in Augustus. Toen hield hij namelijk een groote wapenschouwing over zijn leger. Daarbij werd door de officieren de nieuwe wet voor-

gelezen, dat de Roomschen ook de hoogste posten konden bekleeden. Elk soldaat, die daarmee niet tevreden was, mocht de wapens neerleggen en zie — in een oogenblik wierpen bijna allen hun geweren op den grond.

De koning zag het aan. Hij zweeg en verbleekte. Doch hij werd niet wijzer. „Neemt uw wapenen maar weer op,” beval hij en reed weg met de woorden: „In 't vervolg zal ik mijn leger de eer niet meer bewijzen het te vragen wat het wil.”

De tijd was nabij, dat het leger ook niet meer vragen zou wat de koning wilde.

Op een herfstdag van het jaar 1688 zat de koning eens in zijn paleis, toen hem een brief werd gebracht uit den Haag. Hij opende dien, las en — van schrik viel hem 't papier uit de hand.

En geen wonder, want in dien brief schreef de Engelsche gezant, dat de Prins van Oranje, Willem III, de schoonzoon des konings, gereed was met zijn leger naar Engeland over te steken. Zoo had Lodewijk van Frankrijk dan toch gelijk gehad, toen hij zijn vriend Jacobus waarschuwde, die 't nu inzag, maar te laat.

In allen haast gaf de koning aan leger en vloot bevel te doen wat zij konden, om prins Willem te verhinderen aan land te komen. Doch reeds nu kon de koning merken wat volgen zou. Hij die nooit een eerlijk man had willen vertrouwen, werd aan zijn lot overgelaten. Wel ging de koning met zijn leger op weg, maar toen de aanvoeders merkten dat hun vorst zelf niet wist wat hij wilde, gingen verscheidenen heen, en hun voorbeeld werd door de soldaten gevolgd. Onze vloot was intusschen den 5den November te Torbay gekomen en Willem stapte daar aan land met het Nederlandsche leger, dat spoedig door vele Engelsche officieren en soldaten werd versterkt. Nu liet onze stadhouder bekend maken dat hij kwam om de vrijheid van het Engelsche volk te verdedigen, en weldra gingen alle poorten voor hem open. Met gejuich ontvingen hem de groote heeren zoowel als de burgers, en Willem kon onverhinderd trekken naar de hoofdstad Londen.

Zoo was dan Jacobus van bijna allen verlaten; alleen eenige Roomsche heeren bleven hem nog trouw, doch rieden hem ernstig aan de vlucht te nemen. Het opperhoofd der Jezuiten, bevreesd voor de wraak van 't volk, maakte dat hij weg kwam, evenals andere vrienden van Jacobus. Spoedig reisden ook de koningin en de kroonprins af en eindelijk volgde de koning zelf. We hebben gezien, hoe hij in den nacht de vlucht nam, slechts door een enkel edelman vergezeld.

De koets, waarin de koning en Hales gezeten waren, reed snel voort, tot men aan de Theems kwam, wier donkere golven niet uitlokten tot een watertocht. Maar er was geen tijd te verliezen. Een boot lag reeds gereed, de vluchtelingen stapten er in, de riemen klotsten in het water, en weldra dreef het vaartuig op het midden der rivier.

„Gij hebt goed gezorgd,” fluisterde de koning tot Hales. „zijn de roeiers te vertrouwen?”

„Ik sta voor hen in, zoowel als voor den koetsier. Zij hebben er voordeel bij te zwijgen.”

„Maar 't kon zijn, dat het nog voordeeliger voor hen werd te spreken,” merkte de koning op.

Hoewel dit gesprek in het Fransch gevoerd werd, scheen de edelman toch bevreesd, dat er iets mocht gehoord worden door ooren waar 't niet voor bestemd was, en hij sprak bijna onhoorbaar:

„Als zij wisten, wie zij vervoerden ja, maar in deze duisternis en in de reiskleeding zet ik het den beste u te herkennen. Aan mij is minder gelegen, doch ook voor mijzelf vrees ik niet.”

De boot vervolgde haar weg midden op de rivier, totdat de roeiers na een poos zijwaarts wendden, en op den oever begonnen aan te houden. De koning greep onder zijn mantel, haalde iets tevoorschijn, en liet het in de donkere wateren glijden. 't Was het Groot-zegel van Engeland. Zeker dacht hij, dat het op die wijs het best en zekerst aan zijn vijanden werd onttrokken. Doch hij vergat, dat die er zich weinig om zouden bekommeren. Hij zelf zou er ook nooit meer dienst van gehad hebben, al had hij 't behouden.

De boot bereikte den oever; Jacobus haastte zich aan land te stappen. Hales gaf den schippers een goede belooning en beval hun weg te varen, wat ze aanstonds deden. Toen wandelden de vluchtelingen een eindweegs langs den oever. Plotseling flikkerde een lichtje in den stikdonkeren nacht, en Hales met de hand vooruit wijzende sprak:

„Daarheen: we worden verwacht.”

Een oogenblik later hoorde men het geluid van voetstappen, die naderden. Weldra onderscheidde zij een man, die een lichtje in een lantaarn droeg. Achter hem kwam een ander, die twee paarden, behoorlijk gezadeld, bij den teugel leidde.

„Gij hebt voortreffelijk gezorgd”, sprak de ridder tot de twee mannen, die blijkbaar geen onbekenden van hem waren. „Gij weet de afspraak.”

Tot eenig antwoord legde de voorste der beiden den vinger op den mond, terwijl hij de paarden deed keeren. De koning

sprong op een der rijdieren, zijn geleider op het andere, en, nadat de laatste elk der twee mannen een goudstuk had toegeworpen, verdwenen de vluchtelingen weldra in de duisternis van den nacht. Geruimen tijd reden zij zwijgend voort, steeds zooveel mogelijk langs den kant der rivier, waar geen schepsel hen tegenkwam.

't Was goed dat de koning, die thans opeens alle vastheid van besluit had verloren, ten minste nog enkele vertrouwde mannen had op wie hij rekenen kon. Anders ware 't hem misschien nog erger gegaan.

„Waar trekken we nu heen?” vroeg hij na lang in gedachten te hebben voortgereden.

„Naar Faversham,” was het antwoord.

„En verder?”

„Uwe Majesteit vergeve het mij, dat ik daarop geen antwoord kan geven. Doch ik sta er voor in dat alles goed loopt.”

„Ik vertrouw op u,” hernam Jacobus, Hales de hand toereikend, en verder lieten beiden hun gedachten den vrijen loop, tot eenige lichten in de verte hen waarschuwden dat zij Faversham naderden.

Weinige schreden verder trof plotseling het geluid van een voetstap hun oor. Een man in schipperskleeding stond plotseling voor hen. De koning sloeg de hand aan zijn zwaard, doch Hales bracht den wijsvinger aan den hoed, en wees daarna op zijn borst. Dit scheen een afgesproken teeken te zijn, want de onbekende deed onmiddellijk hetzelfde, en reikte toen een brief over, waarna hij ter zijde ging.

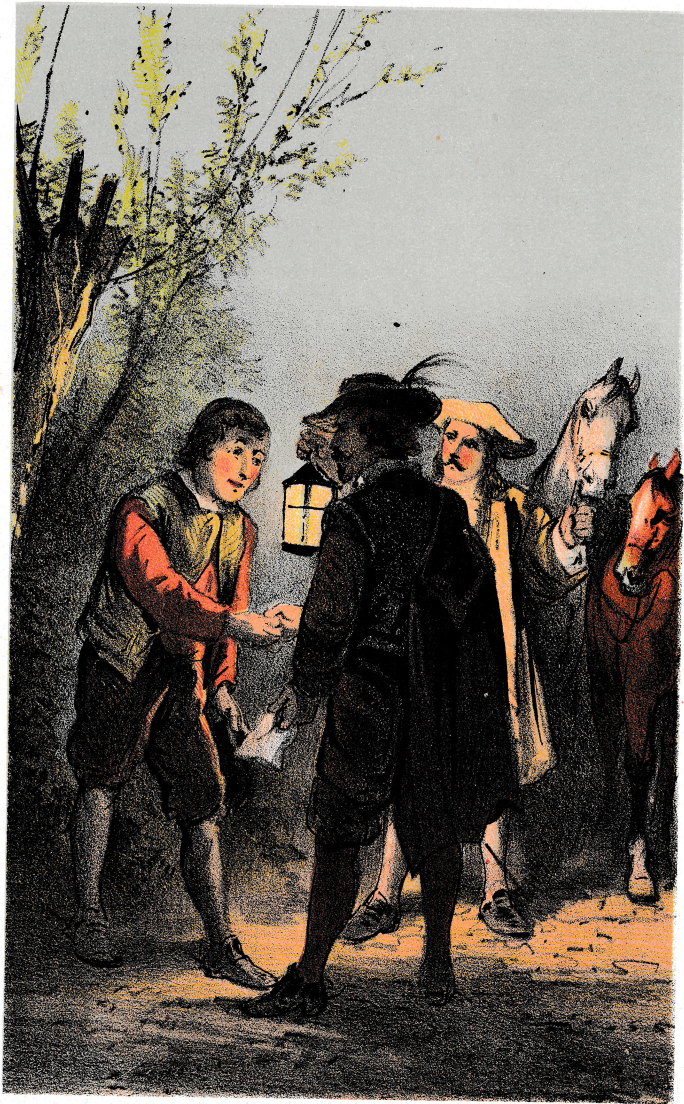
„Kent gij dien schipper?” vroeg Jacobus verwonderd.

„Uw Majesteit kent hem wellicht beter nog dan ik,” antwoordde de edelman.

De koning werd hierdoor niet veel wijzer, zoomin als door den gesloten brief, dien hij in de hand hield. Hales begreep het en reed op den schipper toe. Weldra keerde hij terug met een lantaarn en nadat de beide heeren van hun paarden waren afgestegen, ontstak Hales licht, en haastte de koning zich om te zien, welke boodschap hem op zoo vreemde wijs in dit nachtuur werd gebracht.

Nauwelijks had de koning den brief gelezen, of hij stapte op den bringer toe, wierp hem, bij het licht der lantaarn een blik in 't gelaat, en drukte hem de hand. 't Was een Fransch edelman, die hij zeer goed kende, en welke nu, in den tijd van gevaar, voor koning Jacobus zich waagde.

De koning wilde hem dankzeggen, maar de ander merkte op hoe daartoe later misschien tijd zou zijn, maar thans zeker niet, en noodigde den vorst hem te volgen naar een bootje.

Dit zou hem brengen naar een schip, dat men nog juist in de duisternis kon onderscheiden.

„En mijn reisgenoot dan?” vroeg de koning.

„Dat is alles reeds afgesproken,” antwoordde Hales; „Uw Majesteit behoeft zich om mij niet te bekommeren.”

„Dan vooreerts slechts mijn hartelijken dank,” sprak de vorst, „waar zullen wij elkaar weêrzien?”

„Ik hoop in Frankrijk.”

„Zorg voor de papieren”, fluisterde Jacobus nog en trad met den Franschman naar de boot, terwijl Hales zich verwijderde. Een kwartier later bevond zich de koning op het schip. Daar wachtte hem een tweede vreemde edelman, die met den anderen het vaartuig had gehuurd. Men zou de Theems afvaren, en dan den steven richten naar Frankrijk.

Doch 't liep geheel anders uit dan men had gedacht. Wel kon het schip ongehinderd voortvaren tot aan Sheerness, maar daar lagen eenige vaartuigen, die het oog moesten houden op de aanhangers van Jacobus, welke 't land wilden verlaten. Het schip, waarin de koning zich bevond, werd onderzocht, en daar men de zaak niet vertrouwde, schoon de koning niet werd herkend, weêr naar Faversham teruggebracht.

Zoo scheen het dan er toe te zullen komen, dat zoomin de koning als de „zwerveling”, dien hij bij zich droeg naar het vasteland zouden verhuizen. Want de lieden die te Faversham den koning herkenden, lieten hem merken, dat er, als hij bleef, nog wel kans was dat alles weer in orde kwam. Willem liet zijn schoonvader vragen om niet naar Londen terug te keeren, doch Jacobus deed het toch, en betrok weêr zijn paleis alsof er niets gebeurd was.

Doch onze prins was alles behalve de man om met zich te laten sollen. Weldra stonden de Nederlandsche troepen voor de poorten van het paleis, en trokken er binnen. Te middernacht werd Jacobus uit den slaap gewekt, om het bevel te vernemen, dat hij vertrekken moest. Nederlandsche soldaten brachten hem in een schip de rivier af naar Rochester. Daar bleef Jacobus echter maar enkele dagen. Ziende dat alles hem tegenliep en voor erger beducht, dacht hij weder aan vluchten. Men wilde hem kwijt wezen, en paste dus niet bijzonder op hem. Zoo viel het Jacobus gemakkelijk in den nacht te ontkomen, en ditmaal maakten de steen en zijn bezitter de reis voor goed. In 't begin van Januari kwamen beide in Frankrijk aan. Jacobus' geslacht, dat van Stuart, werd vervallen verklaard van den Engelschen troon; zijn opvolger werd Prins Willen III, die Englands vrijheid had gered.

't Was gelukkig voor Jacobus, dat zijn oude vriend Lode-wijk XIV hem niet in den steek liet. Wel kon de Fransche

't zoo voortging, Doch aan den anderen kant was koning Lodewijk XV al niet beter dan zijn hofheeren, of liever hij gaf hun het voorbeeld van een leven in overdaad, zonde en verkwisting. Wat hij wilde moest, al zou 't ook alles kosten, gebeuren, en de hofheer zat niet weinig verlegen, hoe hij én den edelman én zijn vorst zou bevredigen.

„Vergeef mij”, zoo sprak hij eindelijk, „wat ik gezegd heb. Ik keur evengoed als gij 't gedrag van onzen adel af, en weet ook zeer wel, dat het u om geld niet te doen is. Doch bedenk welk een groot genoeg gij Zijn Majesteit zoudt verschaffen, door hem dit stuk grond af te staan.”

„Ik zal er over denken”, antwoordde de edelman trotsch, terwijl hij opstond. „Maar liever geef ik het ten geschenke, dan mij te laten dwingen. Ik ben 's konings trouwe dienaar, maar over mijn goederen heeft hij niet te beschikken.”

Daarmee kon de hofheer vertrekken, om onderweg na te denken, hoe hij 't best aan den vorst de onaangename tijding zou brengen, dat de koning vooreerst zijn zin niet kon krijgen, en dat aan een man als Lodewijk XV, die bijna enkel voor zijn genot leefde. Uren lang zat de parkopziener in zijn reiswagen te peinzen, tot eindelijk zijn gelaat eensklaps ophelderde, en hij bij zichzelf sprak: „Juist, zoo zal het gaan. Is hij voor geld niet te bewegen, voor de eer doet hij veel.”

Zoodra de opzichter te Parijs gekomen was begaf hij zich naar een der ministers, en deelde dezen meê hoe hij gevaren was. Dat beviel den minister bijster slecht, daar de vorst nu eenmaal het landgoed bepaald wou hebben.

„Ik geloof toch wel dat er iets aan te doen is,” sprak de opzichter eindelijk; „de edelman schijnt aan geld geen behoefte te hebben. Als de koning hem nu eens op een of andere wijs een groote eer bewees, dan geloof ik zou het landgoed te krijgen zijn.”

„Prachtig gevonden!” riep de minister uit, na een oogenblik denkens. „Gij hebt me uit den droom geholpen. Wat het geld betreft, dat kan onze vriend even goed gebruiken als wij allen. Maar wij kunnen het een met het ander verbinden. Ik weet wat te doen.”

Eenige dagen later bracht de parkopzichter den edelman opnieuw een bezoek.

„Gij zult u misschien verwonderen,” zoo begon hij, „mij nog eens hier te zien. Doch er is een goede reden. Ik heb den koning uw aanbod overgebracht, dat gij bereid zijt uw landgoed tot zijn genoeg af te staan”

De edelman trok een gezicht als wilde hij zeggen: Zoo was 't niet bedoeld. Doch hij hield zich goed en antwoordde slechts met een knikje.

„Zijn Majesteit,” zoo ging de ander voort, „laat u ten hoogste dank zeggen voor zulk een minnelijke inschikkelijkheid, en wil zijnerzijds ook niet achterblijven zijn tevredenheid te betoonen. Over den prijs spreken we niet meer, doch vergun mij u dit, namens den koning aan te bieden.”

Bij die woorden haalde de opziener een in fluweel gewikkelden, zilveren koker tevoorschijn, en nam daaruit een edelgesteente in zilver gevat. Den verbaasden edelman schitterde het juweel in de oogen, dat eens het praalgewaad van Karel van Bourgondië had versierd.

„Deze steen,” ging de bezoeker voort, „is niet alleen van ontzaglijke waarde, maar bovendien een herinnering aan de verschillende vorsten die hem bezeten hebben. Hierbij is een geschrift waarin ze vermeld staan. 't Is een gering bewijs van 's konings tevredenheid.”

Daarmee nam de bode afscheid, na op zich te hebben genomen den dank van den edelman voorloopig over te brengen. „Dat is gelukt. De koning is tevreden,” sprak hij bij zichzelf. „Ik kom in de gunst, en er lijdt eigenlijk niemand schade. Zulk een steen te verkoopen ging toch niet. Wie hem heeft heet rijk, maar wat heeft hij er aan, als hij hem behoudt; kan hij er van eten?”

En datzelfde dacht ook de edelman, terwijl hij het schitterend voorwerp bekeek. De eer was groot, en wat voor hem lag was zeker meer dan zijn landgoed waard. Doch het laatste bracht wat op en het eerste niet.

En met een juist niet vroolijk gezicht borg de bezitter zijn nieuwen schat veilig achter slot en grendel.

Het jaar 1792 was aangebroken, een der woeligste die Parijs ooit gekend heeft.

Dat was ook merkbaar in den omtrek der Tuilerieën, het koninklijk paleis, in 't midden der stad. Daar treffen we twee heeren aan, die in druk gesprek zijn, zoodat ze geen oog schijnen te hebben voor al de drukte om hen heen. Hun kleeding duidt een hoogen stand aan, al is zij juist niet nieuw meer, en hier en daar tamelijk verkleurd. Beide zijn nog jonge lieden, doch zien er desniettemin ernstig, ja bijna somber uit.

„Wat zijt ge dus van plan te doen?” hooren we den een vragen.

„Wel,” antwoordt zijn makker, „wat thans iedereen doet, die 't nog met den koning houdt of iets te verliezen heeft: het land verlaten.”

„Heel goed, maar daar behoort meer toe. Vooreerst is het nog zoo gemakkelijk niet weg te komen; dan moet men daar

ginds toch ook leven, en wel naar zijn stand, en eindelijk is de kans al heel klein, dat men iets van zijn inkomsten krijgt, wanneer men eenmaal over den Rijn is.

„Ja, gij loopt veeleer gevaar alles te verliezen. Maar wat te doen? Voor de blijvers zie ik nog minder heil. 't Loopt mis voor ons.”

Dat de heeren zoo spraken was niet zonder reden. Het waren toen de dagen dier groote omkeering of omwenteling van alle dingen, die in Frankrijk begon, en mettertijd bijna overal zich vertoonde. Wij Nederlanders zijn ongelukkig ook dwaas genoeg geweest er aan mee te doen. Zeker was in Frankrijk veel dat verkeerd en bedorven was. Het volk had allerlei te dragen en te dulden. Jaren, ja eeuwen lang hadden de koningen en grooten haast volkomen gedaan wat zij wilden, en van en met het geld, dat de burgers oprachten, soms geëeld als had men 't maar voor het verkwisten. Daarbij hadden weelde, ongebondenheid en goddeloosheid aan het hof en onder de aanzienlijken schrikkelijk geheerscht. Ook waren er mannen opgestaan, die met God en den godsdienst den spot dreven, en natuurlijk in zulk een omgeving van lieden, die alleen voor deze wereld leefden, al spoedig vrienden en aanhangers kregen. Zoodoende geraakte men steeds meer van den goeden weg af. En toen er geen verbetering kwam, toen Frankrijk allerlei ongelukken troffen en het volk de vrijheid niet kreeg die het verlangde, stond het op en zeiden de burgers: „Wij zijn eigenlijk het volk! Wat hebben wij met vorsten en edelen en priesters, al te maal verdrukkers en dwingelanden, te maken? Weg met hen!”

De dagen die nu volgden waren boos. Tegen al wat hoog en machtig was, tegen den koning die zeker geen schuld had aan wat vroeger was geschied, tegen de koningin, den adel, de priesters en tegen al wie het met hen hielden, tegen de rijken en voornamen, keerde zich de woede en haat van het volk, vooral te Parijs. Zeker hebben de vrienden wel eens van dien tijd der „Revolutie” gehoord of gelezen; hoe er woeste, bloeddorstige mannen opstonden als Robespierre, Marat en zooveel anderen, die niemand ontzagen of spaarden, zoodat heel Frankrijk met moord en bloed en jammer werd vervuld. Zelfs de koning en de koningin werden later op het schavot omgebracht, evenals duizenden van hun aanhangers. Op vreeselijke wijze ging in Frankrijk, dat nu een republiek was geworden, het „schrikbewind” te werk. Het Christendom werd afgeschaft — ten minste dat wilde men. Voortaan moest ieder de Rede, het menschelijk verstand aanbidden, en verder maar denken: laat ons eten en drinken want morgen sterven wij. Vooral dit laatsté kon men in dien tijd

letterlijk zoo nemen; want niemand was den eenen dag zeker, dat hij niet den volgenden gegrepen en gedood zou worden.

Natuurlijk zocht ieder, die van dit alles een afschuw had, de groote adellijke heeren, de aanzienlijken en dergelijken, als 't even ging, te ontvluchten. De broeders van den koning hadden het voorbeeld gegeven. Hij zelf had het ook beproefd, doch 't was hem mislukt. In die streken, waar al 't volk het nog met den koning en de kerk hield, ontstonden moorddadige oorlogen. Overal was 't land in rep en roer. Het landvolk wreekte zich op zijn vroegere meesters, de graven en landheeren, door de kasteelen te verwoesten. De kerken die niet meer noodig waren, werden gesloten. En overal werd het volk tot den strijd geroepen, om de vijanden van buiten, die met zulk een woeste omkeering niet gediend waren, af te slaan en te helpen om de vorsten als dwingelanden weg te jagen. Wij weten, hoe hier ook onze prins Willem V moest vluchten, hoe de Fransche broeders ons kwamen helpen, en ook hoe duur we die hulp betaald hebben. Het was een tijd van de oordeelen Gods over de volken, en al de boosheid, die in des menschen hart woont, was losgelaten.

Dat de twee jonge edellieden, die wij zoeven ontmoet hebben, in zulk een tijd niet vroolijk konden zijn — al was het ergste op dat oogenblik nog niet gekomen — spreekt vanzelf. Beide waren zij temidden van pracht en rijkdom opgevoed, en hadden nooit geweten, wat gebrek of ook maar behoefte was. Men verhaalt dat eens een jong Fransch prinsesje, toen zij hoorde dat in een duren tijd eenige menschen van honger waren gestorven, in haar onnoozelheid uitriep: „Dat begrijp ik niet: eer ik van honger stierf, zou ik liever besluiten mij enkel met brood en kaas te vergenoegen.” 't Prinsesje begreep niet dat er duizenden waren, die maar zelden genoeg droog brood kregen, en voor welke kaas een kostelijk gerecht was. Onze twee jongelieden waren evenzoo grootgebracht, zonder er veel van te merken, dat er ook nood en ellende in de wereld was. Bovendien waren zij trotsch en verachtten de mindere lieden. 't Viel hun dus dubbel hard, nu door de geweldige omkeering in heel 't land, ook aan hen de beurt scheen te zullen komen van droevige en kwade dagen, en bittere wrevel vervulde hun hart bij al wat zij om zich heen zagen gebeuren.

Terwijl de beide edellieden zoo voortwandelden, voelde een van hen zich op den rug tikken. Verwonderd keek hij om, doch een wrevelige uitdrukking vertoonde zich op zijn gelaat

toen hij zag, wie het was, die op zoo'n wijs zich zelf kwam aandienen. 't Was een man uit het volk, maar in zijn stand beter gekleed dan de edelman.

„Wat wilt gij?“, vroeg de laatste barsch, „en wat beduidt die gemeenzaamheid? Ik heb aan uw vriendschap geen behoefte.“

„'t Kan wel wezen,“ antwoordde de ander, „al zijt gij met al uw adel net een mensch als ik. Gij zult wel begrijpen, heer ridder — ik wil u met alle genoegen zoo noemen — wat ik kom vragen?“

„Laat dien vent praten en ga meê.“ fluisterde de ander der jongelieden zijn makker in.

„Als dat maar ging,“ mompelde deze, en sprak toen overluid tot den burgerman: „Ik begrijp u niet.“

„Niet? dan mag ik 't u wel zeggen. Ik wacht reeds meer dan een jaar op het geld, een 600 francs, die gij mij voor wijn schuldig zijt. Aan uw huis kan ik u niet vinden; moet ik het dan niet op straat beproeven?“

„Ik zal zorgen, dat ge nog deze week betaald wordt,“ antwoordde de edelman kortaf, „een tien jaar geleden zoudt ge zoo iets wel gelaten hebben.“

„Andere tijden, andere zeden, heeren,“ hernam de wijnkooper terwijl hij minachtelijk glimlachte. „Dus deze week mijn geld; op het woord van een edelman, die 'timmers nooit breekt. In den uitersten nood hebben we evenwel thans ook rechters.“

Terwijl de burgerman zich verwijderde, keek het tweetal hem woedend na. Gaarne zouden ze den wijnkooper zijn vrijpostigheid hebben betaald gezet; maar dat ging niet. Reeds waren enkele menschen blijven staan en hoorde men uit meer dan één mond een verwensching tegen de groote heeren, die deden alsof de wereld voor hen alleen was, en wel van koopen, maar niet van betalen wisten. De twee vrienden kozen dus de wijste partij; zij sloegen een zijstraat in, namen daar afscheid, en weldra ging elk zijns weegs.

Dat de edelman, die zoo openlijk op straat werd gemaand tot betaling, juist niet goed geluimd thuis kwam, is te begrijpen. 't Werd er niet beter op toen hij eenige brieven had doorgelezen, die zijn knecht hem bracht. 't Waren bijna alle verzoeken of aanmaningen, gelijk hij er pas een had ontvangen — om betaling van schulden.

„Dat canaille!“ *) riep hij toornig uit, de brieven op den grond werpend, „wat denken zij wel!“ Doch plotseling

*) Canaille (spreek uit *ka-nalji*) beduidt eigenlijk zooveel als „hondegoed“, het gemeen, het schuim des volks.

zweeg hij, en een oogenblik nadenkend, sprak hij zacht in zichzelf: „Zouden ze er ook de lucht van gekregen hebben, dat ik weg wil. 'k Mag wel oppassen, anders wordt het mij nog belet.”

Weder verzonk hij in diep nadenken, waaruit hij eerst werd gewekt door een kloppen aan de deur.

„De rentmeester, edele heer”, sprak de knecht, en een oogenblik later trad de man, die aangediend was, binnen.

„Wel, Gerard,” zoo begon de ridder, terwijl hij alle moeite deed om opgeruimd te zien, „wat nieuws brengt ge? Ik hoop allereerst een goeden zak geld: we kunnen het best gebruiken.”

„'t Spijt mij, dat ik u moet teleurstellen,” was het bejaarde antwoord, „ik kom geen geld brengen, maar raad vragen.”

De edelman kon zijn spijt niet verbergen. „Raad!” riep hij, „en geen geld! Wat bedoelt gij?”

„Dat zal ik u zeggen. De boeren op uw landgoederen weigeren ronduit langer de tienden en lasten te betalen. Dat hebben wij lang genoeg gedaan, zeggen ze. 't Moet nu eens uit wezen. Onze landheer is rijk genoeg.”

„En de huur en de pacht?”

„Die willen zij wel betalen als — er betere tijden komen.”

„Denken ze dan soms, dat het voor mij goede tijden zijn?” vroeg de jonge edelman met bitterheid. „Hebt gij hun niet gezegd, dat ik mijn geld *moet* hebben; dat het mij eerlijk toekomt?”

„Wat zou dat baten? Sinds 1789 is veel veranderd, gelijk gij wel weet. 't Is nu vrijheid, gelijkheid en broederschap. Gij ziet hoe het in andere plaatsen nog erger toe gaat, waar de kasteelen van den adel worden omvergehaald. Als ik ga dreigen, loopt gij dezelfde kans, of wordt misschien uw slot geplunderd.”

„Daar zouden zij niet veel aan hebben, zooals ge weet, Gerard. Evenwel ben ik er niet op gesteld. In vredesnaam dan; maar welken raad begeert gij?”

„Een goeden: wat ik nu doen moet.”

„Wel vooreerst niet met al. Maar houd mij op de hoogte van al wat er gebeurt. Zelf komen geeft mij niets. 't Zou olie in het vuur zijn. Dus maar afwachten.”

De rentmeester vertrok, en de jonge graaf wandelde met groote stappen de kamer op en neder, als iemand die besluiteloos is wat te doen. Wellicht zou hij nog lang zoo in diepe gedachten hebben rondgewandeld, als niet een geweldig leven en luide kreten op straat hem hadden doen opschrikken.

„Wat zal 't nu weer zijn?”, mompelde de jonkman, en

door nieuwsgierigheid gedreven, greep hij zijn hoed, en ijlde naar buiten.

't Was een vreemd en wild tooneel, dat hij aanschouwde.

Een onafzienbare hoop volks vulde de straat, en trok in optocht voort. 't Waren lieden van den laagsten stand, gepeupel en slecht volk, haveloos in de kleeren, met woest uiterlijk en ruwe gelaatstrekken. Mannen en vrouwen woelden dooreen. De eersten droegen pieken. De bende werd aangevoerd door een bierbrouwer, een slachter en een koper-slagersknecht. Men raasde en tierde dooreen, terwijl hier een troep liedjes zong, ginds een paar wijven allerlei scheldwoorden over koning en koningin uitbraakten, en verderop eenige jongelieden de roode vrijheidsmutsen, die zij, gelijk de meeste mannen droegen, op de punten der pieken rondzwaaiden.

De edelman begreep aanstonds, dat hij bij dat gezelschap evenmin behoorde, als het hem vriendelijk zou opnemen.

Toch waagde hij 't aan iemand die meeliiep te vragen wat de bende doen ging.

„We gaan naar den koning,” riep een uit den hoop, die de vraag gehoord had, „om hem te vragen ons te verlossen van de lieden zooals gij, de aristocraten en priesters, die onzen zin niet willen doen, verstaat gij?”

De edelman keerde zich om, „God behoeft den koning,” fluisterde bij zichzelf, „als hij zulk bezoek krijgt. Ik zie 't, mijn vriend had gelijk. Ik moet weg; hoe eer hoe beter.”

Hoe goed nu dat voornemen ook was, zoo heel gemakkelijk uit te voeren zou het zeker niet zijn. Dat begreep de jonge edelman ook terwijl hij weder huiswaarts ging, en thuis gekomen de deur stevig sloot, als vreesde hij, dat de woeste bende ook bij hem zou binnendringen.

De jonge graaf was de zoon van den edelman aan wien, zooals ik vroeger vertelde de schoone diamant was ten deel gevallen. Zorgvuldig had de oude heer den steen bewaard, evenals hij goed het oog gehouden had op al wat hij bezat, 't mochten dan bosschen of juweelen zijn. Zodoende had hij veel gegaard en gespaard, en kon hij zijn zoon een aardig vermogen nalaten.

Doch onze vadersen zeiden wel eens: „Niemand weet wie na zijn val, de goederen naar zich nemen zal,” en als de oude heer eens een jaar of tien na zijn dood had kunnen rondzien zou hij zeker hebben bemerkt, hoe waar dat woord is.

Hoe dat toeging zal ik u zeggen. Gelijk we reeds weten was de zoon van den graaf in allen overvloed en weelde opgegroeid. Want, schoon de vader een zuinig man was, had hij toch voor zijn eenigen zoon veel over. Te veel eigenlijk

want hij kon hem niets onthouden dan de bestraffing, die het knaapje zoo goed als de dorpskinderen noodig had. De jonkheer groeide dus op tot een eigenzinnig en verwaand mensch, die niets degelijks wist of kon, maar wel den baas spelen en zijn eigen zin doen. De vader zag het eindelijk wel, maar het was te laat.

Toen nu de oude heer was gestorven, sprak de jonge bij zichzelf: „Ik zal niet zoo dwaas zijn als mijn vader, en mijn leven slijten op dit mufte kasteel, temidden van oude lieden en boeren. Ik ga liever naar Parijs, waar men een vroolijk leventje leidt, en jongelieden van mijn stand in overvloed zijn te vinden. Ik heb geld genoeg en kan het er eens van nemen.”

Zoo ging dan onze jonge vriend, gelijk de verloren zoon in de gelijkenis, met zijns vaders erfdeel naar Parijs, waar natuurlijk zoo iemand heel welkom was, en al spoedig vele zoogenaamde „vrienden” kreeg. 't Bestuur van zijn landgoederen en pachthoeven had de edelman overgelaten aan den rentmeester, een oud man, en gelukkig zoo eerlijk als goud. Die, dacht hij, zal wel zorgen, dat ik van mijne bezittingen zooveel trek als ik noodig heb; ik breek daar mijn hoofd niet mee. En dat ging ook een poosje goed.

Maar tegen verwisting is niets bestand. Wel had de jonge edelman te Parijs een postje gekregen, maar dat gaf meer eer dan geld, en hij had ontzaglijk veel noodig. Al spoedig kon Gerard, de rentmeester, niet zooveel zenden als noodig was om de groote verteringen en uitgaven van zijn meester goed te maken. Daar nu de jonge graaf dwaas genoeg was om niet anders en beter te willen leven, bleef hem niets over dan van zijn groote bezittingen nu het een dan het ander te verkoopen. Zoo was hij langzamerhand veel van de rijke goederen, de landerijen en boerenplaatsen, die hij had geërfd, kwijt geraakt. Eindelijk bleef niets meer over dan het kasteel met de landen en woningen, die er bij behoorden. Die kon de edelman moeilijk verkoopen, wilde hij zich ten minste niet bespottelijk maken, als een heer zonder bezitting. Evenwel zocht hij toch, wanneer en waar gelegenheid was hier en daar geld te leenen, waarvoor dan zijn goederen het onderpand waren. Daarvan moest hooge rente betaald worden. Doch schoon Gérard meer dan eens eerbiedig waarschuwde, de edelman ging zijn gang en raakte elken dag, terwijl hij in weelde en overdaad leefde, meer achteruit.

Ten laatste had hij besloten ook maar bijna al wat in zijn kasteel niet vast was, van de hand te doen. Ik kom daar toch nooit, dacht hij en heb geen plan er ooit te gaan wonen.

Het huisraad en wat er meer was had heel wat opgebracht, doch ongelukkig was 't geld even spoedig verteerd als ontvangen. Alleen de kostbaarheden, portretten, wapens en zegels van zijn geslacht had de jonkheer behouden, en met zich genomen naar Parijs.

Onder de dingen, die onze man mede had gevoerd, behoorde ook de diamant, waar zijn vader een landgoed voor betaald had. Hij had dien totnogtoe trouw bewaard, niet omdat hij er zoo aan gehecht was, maar omdat die steen ten eerste veel waarde had in zichzelf, en nog meer om al de herinneringen die er meê verbonden waren. Toen nu echter een paar jaren geleden de nood aan den man kwam, had hij er reeds ernstig over gedacht zijn schat ook maar te geld te maken. Doch zie, nu bleek het, dat hij wel wat al te lang gewacht had. Want in die dagen van omwenteling, verwarring en gevaar, had niemand veel geld te missen, en dat het een merkwaardige steen was hielp ook al niet, in een tijd nu niemand van de koningen weten wou, of althans het niet toonen mocht, als hij anders dacht.

Evenwel, nood breekt wet, en de edelman begreep, dat hij niet langer wachten kon. Hij moest zijn schulden althans voor een deel betalen. Hij diende geld, misschien wel veel geld te hebben, om ongemerkt en veilig over de grenzen te komen. En eindelijk zou hij in Duitschland ook moeten leven, en zoo mogelijk wel op grooten voet, gelijk met de vele groote heeren, die daarheen uit Frankrijk waren gevlucht. Op geld uit zijn vaderland en zijn goederen behoefde hij niet te rekenen. „In vredesnaam,” zuchtte hij, „het moet maar.” En toen de avond was gevallen, sloeg hij zijn mantel om, drukte zijn hoed diep in de oogen, borg den diamant bij zich en verliet zijn huis, om er weder te keeren vrij wat armer dan hij gegaan was.

Juist niet vroolijk temoede keerde de jonge graaf in zijn woning terug. Nu, daar was reden voor zijn bedruktheid. Want met alle mogelijke moeite had hij voor den kostbaren diamant niet meer kunnen krijgen dan een f 45.000 en dat was zeker niet de helft van wat de steen op zichzelf reeds waard was. Hoe het kwam zullen we straks zien.

De edelman rekende eens na wat hij met dat geld kon uitvoeren, en al spoedig werd hem duidelijk dat, al verkocht hij alles wat hij maar te missen had, er toch maar weinig zou overschieten — ten minste als hij zijn schulden betaalde. Dus kwam hij tot het onrechtvaardig besluit, dat laatste maar niet te doen, en zooals men het noemt „met de Noorderzon” — wanneer schijnt die? — te vertrekken.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Als de wijnkooper vast gerekend

had zijn geld te zullen ontvangen, had hij zich danig vergist. Reeds twee dagen later waren de graaf met zijn vriend op reis. Als handwerkslieden gekleed, gelukte het hun over de grenzen te komen en Duitschland te bereiken, waar het vol was van Fransche vluchtelingen.

Zoo had dan de graaf zijn leven en vrijheid gered, maar ook niets meer. Hij had een flauwe hoop, dat van zijn bezittingen nog wel van tijd tot tijd iets zou te krijgen zijn. Maar een brief, dien hij van Gérard ontving, stelde hem daarin bitter teleur. Want de mannen, die nu in Frankrijk aan 't bestuur kwamen, bevalen dat de uitgewekenen moesten terugkeeren, of zij zouden hun goederen voor altijd verliezen. En daar nu de edelman het eerste niet wilde, moest hij wel het laatste lijden. Spoedig verviel hij tot armoede, en moest leven van wat medelijdende kennissen en vrienden hem geven wilden. Doch zijn hoog en trotsch hart kon dat niet verdragen. En eer drie jaar verlopen waren, werd hij, door bijna allen vergeten, begraven in het vreemde land. Als de verloren zoon had hij geleefd, maar hij was niet als die opgestaan en tot den Vader gegaan, die bereid is allen te helpen welke tot hem komen. Den Heere kende hij niet en daarom was zijn einde droevig en hopeloos.

De man, die thans eigenaar van den diamant was geworden, behoorde tot die soort van menschen welke er op uit zijn, voordeel te trekken uit eens anders ongeluk. Zij gelijken daarin op den Booze, die dan ook in hun hart woont.

Die man was namelijk iemand, die leefde van geld leenen of geldschieten aan wie 't noodig had, maar altijd tegen zulk een rente en met zulke dingen tot pand, dat hij er steeds grove winst bij had. Ook kocht hij al wat maar waarde had en hem werd aangeboden, doch of hij de lieden daarbij bedroog en er veel te weinig voor gaf — daar bekommerde hij zich niet om. Zijn eenige vraag was: hoe raak ik het met voordeel weer kwijt?

Op zulk een wijs had hij ook den diamant gekregen. Hij wist zeer goed, dat de edelman om geld erg verlegen was, en ook dat de graaf niet bij iedereen met zijn schat te markt kon komen. Immers, hoe licht zou men dan begrepen hebben wat het plan was, dat hem dreef zulk een merkwaardig ding te verkoopen. Daarbij kon de slimme handelaar vrij veilig zeggen, dat het op 't oogenblik juist geen verhooging van den prijs zou bewerken, als men wist dat de diamant van de gehate koningen afkomstig was. Dat alles had hij den edelman, die het trouwens zelf ook

wel wist, lang en breed voorgerekend, en zodoende voor een prijsje den steen gekregen.

Maar nu 't eenmaal zoover was kwam de vraag: wat nu? Kostbaarheden zijn heel goede dingen, maar onzen man was het meer te doen om het geld dan om allerlei fraais, en hij zag dan ook aanstonds uit naar een gelegenheid om wat hem zoo weinig had gekost zoo duur mogelijk te verkoopen. Dat ging echter voor het oogenblik moeielijk, althans in Frankrijk. Wie geld had kon het best gebruiken, en zelfs wilde onze koopman liefst niet laten merken van welk een schat hij bezitter was geworden. Er mochten eens kapers op de kust komen.

Na lang denken en peinzen kwam de man eindelijk opeen gedachte. Kon hij den steen in Frankrijk niet slijten, dan zeker wel ergens anders. 't Kwam hem 't best voor het eerst in Engeland te beproeven, waar men, zooals hij wist, voor zulke dingen als hij te koop wou bieden, nog al eens wat over had.

't Was hem daarbij lang zoo moeielijk niet, als het den graaf was gevallen om het land uit te geraken. Immers hij had vrienden onder allerlei menschen, of liever er waren vrij wat personen, die er belang bij hadden den koopman te vriend te houden — ten bate van hun beurs.

De reis was weldra volbracht, en zoo had de steen voor de derde maal een reis over zee gemaakt, naar het land waar hij reeds eenmaal jaren had doorgebracht. Lang zou hij er echter ditmaal niet blijven: een tocht over de groote wateren was aanstaande.

IV.

IN HET WARME LAND.

Niet lang vertoefde onze handelaar te Londen. Zelf wilde hij dat ook liever niet. Al spoedig had hij een kooper gevonden voor zijn kostelijke waar, en met het dubbele van wat hem de diamant had gekost, keerde de woekeraar naar Parijs terug. Wie weet hoe kort hij daar van zijn geld genoeg heeft gehad!

De nieuwe bezitter van den diamant was een rijke, jonge lord, die juist op het punt stond naar Indië te vertrekken, om daar een hooge betrekking te bekleeden. Dat hij den duren steen kocht was minder uit liefhebberij dan met een bepaald doel.

De Engelsche heer zou namelijk zoo ongeveer stadhouder of toezienner worden in een gebied, dat onder een inlandschen vorst of radja stond, die evenwel, als 't op gebieden aankwam, niet meer doen mocht dan de Engelschen goedvonden. In naam was de radja nog altijd opperheer van het land; ook ontving hij het grootste deel der belastingen, hield een rijk en prachtig hof, bezat paleizen, kasteelen, olifanten en groote schatten. Daarbij had hij een leger, dat evenwel maar klein was, waarom -- dat wisten de Engelschen het best. De radja had eigenlijk om heel weinig te denken, en leidde een weelderig, makkelijk leven, terwijl de blanke overheerschers voor alles zorgden, wat bepaald noodig was. Daarentegen dreven zij handel met de bevolking, voerden koopwaren uit of in, en verdienden zoo heel veel. Bij verscheiden vorsten in Engelsch-Indië gaat het nog evenzoo toe. De koningin van Engeland is de opperste, de keizerin van heel het land, maar onder haar hebben vele oude vorsten nog hun macht behouden, natuurlijk voor zoover de Engelschen dat goedvinden. Ook in onze Oost vindt men hetzelfde b. v. bij de sultans van Soerakarta en Djocjokarta op Java.

De Engelsche lord, die Rowland heette, wist zeer goed, dat de Indiërs hem eigenlijk liever niet zagen komen, en den vreemdeling wel verdroegen, omdat zij moesten, maar volstrekt niet met hun vollen zin. Vooral de radja zou, als hij gedurfd had, zeker korte metten hebben gemaakt met den Engelschen toezienner en voogd. 't Was dus voor dien laatsten juist geen aangenamen post dien hij ging vervullen, en daar hij wel wist, dat men meer vliegen met stroop dan met azijn vangt, had hij, zeer verstandig, besloten zich zoo vriendelijk te gedragen als 't maar kon, en dusdoende zich bemind te maken.

Natuurlijk moest hij daartoe bij den vorst beginnen. Zoo dra was lord Rowland dan ook niet in zijn Indisch gebied aangekomen, of hij voerde zijn plan uit. 't Was het gebruik, dat hij een bezoek bracht bij den vorst niet alleen, maar ook geenszins met ledige handen kwam. Zoo ging de lord dan naar het paleis van den radja, waar hij met alle eer werd ontvangen. Vriendelijk was de Indische vorst echter niet; 't was als wilde zijn gelaat te kennen geven: Wat doet die nieuwe potkijker hier? De Engelschman bemerkte dat wel, maar was zoo wijs niets te zeggen. Doch bij het afscheid nemen, dat heel plechtig ging, liet de lord twee van zijn bedienden komen, die op een fraai bewerkt blad een zilveren doos droegen, welke zij voor den vorst neerzett'en. Daarna gingen de bezoekers heen.

Koning Salomo heeft eens gezegd dat „het geschenk waarheen het zich wenden zal, wel zal gedijen”, en de waarheid van dat woord bleek ook weer hier. Twee dagen later ontving Rowland een uitnoodiging om bij den vorst te komen, en ditmaal werd hij allervriendelijkst ontvangen. Knechten in fraaie kleeding ontvingen hem reeds aan de poort, en geleidden hem met den grootsten eerbied naar binnen. Urenlang bleef hij bij den radja, als waren die twee oude vrienden geweest, en niemand zou gezegd hebben dat geen van beiden mannen den ander vertrouwde.

Dat de Indische vorst zoo geheel veranderd was had wel oorzaak. Want, gelijk de lezers reeds zullen begrepen hebben, bevatte de zilveren doos niet meer of minder dan onzen welbekenden diamant, en dat was zeker een vorstelijk geschenk.

Maar, zullen de vrienden zeggen, als de radja zoo rijk was, kon hem zulk een steen toch minder schelen. Hij had er misschien nog wel kostbaarder. Zeker, vrienden, maar 't was dan ook minder om de waarde die hij ontving, dan om de eer die hem werd bewezen, dat de vorst zich zoo vriendelijk toonde. Uit een geschrift, dat de Engelschman gezorgd had er bij te voegen, zag de Indiër hoe de steen, dien hij nu bezat, het eigendom was geweest van groote vorsten in het Westen van Europa. Al kende nu de radjah Karel den Stoute evenmin als Lodewijk XIV, toch voelde hij zich gestreeld, dat men hem even hoog scheen te stellen als die groote heeren in een ander werelddeel. Daarbij bedacht hij, hoe de Engelschman in elk geval een ontzaglijke som moest hebben besteed, om den schoonen steen machtig te worden. En dat alles tezamen bracht hem in de wolken, gelijk b. v. in den ouden tijd een ridder alles deed om weer een nieuw teeken in zijn wapen te krijgen van den vorst voor wien hij streed. Dat bracht ook geen geld op, een land of kasteel was vrij wat meer waard, en toch zou zulk een ridder die dingen gaarne gegeven hebben voor een nieuw eerbewijs.

Van dat oogenblik waren de radja en Rowland vrienden. En zij bleven dat tot de eerste na eenige jaren stierf en door zijn zoon werd opgevolgd.

De nieuwe radja was nog een jong man, toen hij den troon zijns vaders beklom. 't Zou een geluk voor hem zijn geweest, als Rowland nog lang in het land was gebleven, doch dat geschiedde niet. De lord had zich niet als een heerscher maar als een vriend gedragen, en werd door heel het volk bemind, en toch verlangde hij, na zoo lange afwezigheid, Engeland weer te zien. Toen de nieuwe vorst een paar jaar aan de regeering was geweest, nam de Engelsch-

man afscheid, en keerde naar zijn vaderland terug. Natuurlijk werd een ander stadhouder in zijn plaats benoemd.

Onder de staatsdienaars van den jongen prins was er een, die Sadri heette, een zeer wijs en geleerd man, en een jaar of tien ouder dan de radja. Deze hield veel van Sadri, die reeds bij zijn vader in dienst was geweest, en altijd een goeden raad wist te geven. De staatsdienaar van zijn kant was den jongen vorst even trouw als den vorigen, en bezorgde alle dingen zooals 't behoorde.

Nu gebeurde het op zekeren tijd, dat Sadri, die in het paleis 't een en ander te verrichten had gehad, vandaar komende, over de markt ging. Het was namiddag, en de groote drukte was voorbij. Vreemd keek de staatsman dus op, toen hij dicht bij een tempel terzijde een groote menigte volks bijeen vond, die allen met open mond en ooren schenen te luisteren. Nieuwsgierig trad Sadri naderbij, maar nog meer verbaasde hij zich, toen hij in het midden der menigte een man zag staan, om wien al die lieden daar bijeen waren. 't Was een blanke, zeker wel een landsman van lord Rowland, den Engelschman, dacht Sadri, en half verstoord drong hij wat verder door, en luisterde toe.

Maar al maakte ook ieder voor den grooten en wijzen Sadri in zijn staatsiemantel plaats, en zelfs ook voor de vier bedienden, die hem volgden, zoodat hij weldra vlak bij den spreker stond, van wat hij hoorde begreep de Indiër met al zijn geleerdheid niet zeer veel. Of liever 't was hem alles even dwaas en belachelijk als de prediking van Paulus in de ooren der geleerde en wijze Grieken te Athene, die spottend uitriepen: „Wat wil toch deze klapper zeggen?” terwijl anderen spraken: „Hij schijnt een verkondiger te zijn van vreemde goden”. Toch predikte Paulus niet anders dan den redelijken godsdienst, die ons den Heere Jezus leert kennen, welke opgestaan is uit de dooden. Maar van dat laatste vooral hadden de heidenen in Griekenland vóór 18 eeuwen geen begrip, en de Indiërs in Hindostan vóór een 100 jaar evenmin. Ja de meesten van hen op het oogenblik nog niet.

De man, naar wien Sadri en zoovelen uit het volk nieuwsgierig hadden geluisterd, was een prediker van het Evangelie des Heeren Christus, en heette Carey. Hij was een van de eersten, die, uit liefde tot den Heere, naar het groote heidensche Indië waren gegaan, om aan het volk, dat in de duisternis zat, het licht dat in de wereld is opgegaan, te doen zien. Welk dat licht is, kunt gij lezen in Johannes I.

't Spreekt vanzelf, dat Carey 't eerst kwam in die streken, welke 't gemakkelijkst te bereiken waren, te weten,

zulke waar de Engelschen reeds 't gezag hadden. Zoo een was, gelijk ik u vertelde, ook het land van den radja. De zendeling was daar begonnen te prediken, en het volk stroomde van alle kanten toe om den vreemdeling en de wonderlijke dingen, die hij verhaalde te hooren.

× De heidensche priesters en geleerde mannen, de Braminen, waren daar echter volstrekt niet meê in hun schik. De priesters begrepen al heel spoedig, dat, als de nieuwe godsdienst, die Carey verkondigde, veel vrienden kreeg, hun tempels ledig zouden loopen en hun goden worden verlaten. En de geleerde mannen waren veel te trotsch om van de vreemdelingen, die zij haatten, iets te willen leeren of vernemen.

Zoo zou de zendeling het al spoedig benauwd in dat land hebben gekregen, indien de Heere hem niet had behoord. Wel konden de Engelsche overheden den leeraar beschermen, maar ook onder hen waren er velen die dachten: „Wat doet die prediker hier? Hij stuurt de zaken maar in de war.” En daarbij zouden de blanken den leeraar toch ook niet hebben kunnen bewaren op zijn verre tochten naar allerlei plaatsen. Doch Carey vertrouwde op den Heere en de sterkte Zijner macht, en ging moedig voort temidden van menschen die hem haatten of verachtten.

Toen Sadri thuis kwam, nadat hij den vreemden prediker had gehoord, voelde ook hij zich in 't eerst niet weinig boos dat zulk een vreemde indringer gekomen was, om aan oud en jong, in 't openbaar op de markt zijn eigen wijsheid te laten hooren. Had Sadri geweten dat het de wijsheid Gods was die Carey predikte, hij zou misschien anders er over gedacht hebben. Nu echter besloot hij aanstonds al 't mogelijke te doen om dien onbekende met zijn nieuwe leer uit het land te drijven, waar zeker de radja ook niet tegen hebben zou.

Doch de Heere bestuurt de gangen der menschen; dat zou ook onze minister ondervinden. Want juist toen hij den volgenden morgen zich gereed maakte om naar den radja te gaan, en te verzoeken dat die den zendeling zou doen vertrekken, kwam bij Sadri een gedachte op, die maakte dat hij nog een oogenblik wachtte. „Weet ik eigenlijk wel wat die vreemdeling vertelt?” vroeg hij zichzelf. „Ik heb er maar weinig van gehoord, en nog minder van begrepen. Misschien is het een wijze uit het Avondland *), en zijn hem nieuwe en schoone dingen bekend. Ik moest in elk geval hem eerst nog eens hooren, of met hem gaan spreken. Dan is er altijd nog gelegenheid genoeg om hem uit het land te krijgen.”

(*) Westen.

Toen Sadri dit verstandig besluit had genomen, riep hij den knecht, en zeide hem, dat de draagstoel, waarin hij zich naar den vorst had willen laten brengen, op 't oogenblik niet noodig was. Daarna zond hij een anderen bediende uit om te gaan vernemen, waar de blanke priester gehuisvest was, zoo hij zich nog in de stad bevond. Reeds na een paar uur kwam de boodschapper weer, en wist Sadri waar hij den zendeling vinden kon.

Verwonderd maar niet minder verblijd was Carey, toen hij den hoogen, vreemden bezoeker bij zich zag binnentreden. Al spoedig waren beiden in een druk gesprek. Sadri had den zendeling kort en goed gevraagd wat hij eigenlijk kwam verkondigen, en Carey trachtte nu den Indischen minister „de Blijde Boodschap” mee te deelen, die de Heere hem had geroepen aan de Indiërs te brengen.

Doch, gelijk ik u gezegd heb, de geleerde Hindoes waren te trotsch om maar zoo aanstonds van een vreemdeling te willen leeren. Sadri deed dan ook al zijn best om den zendeling tegen te spreken en met menschelijke wijsheid de wijsheid Gods te bestrijden, die in zijn oogen dwaasheid was. Gelukkig wist Carey, door des Heeren Geest geleid, telkens een antwoord op wat Sadri hem vroeg. Zoo werd het een zeer lang diep gesprek, waar zeker de meeste lezers weinig aan zouden hebben, dus schrijf ik 't hier ook niet voor hen neder.

De minister gaf het den zendeling wel niet gewonnen, maar wist toch ten slotte al heel weinig meer tegen hetgeen Carey zei in te brengen. En toen hij afscheid had genomen en in zijn draagstoel huiswaarts keerde, waren zijn hoofd en zijn hart beide vervuld van al het nieuwe en vreemde, dat hij had gehoord. Tehuis gekomen zette hij zich dadelijk aan het lezen van een boek, dat de zendeling hem had gegeven. 't Waren de Evangelieën van Mattheüs en Johannes; want meer was er toen nog van den Bijbel niet overgezet in de taal, die daar werd gesproken. Wat Sadri daar las verbaasde hem, maar ook meer dan eens kwam er toorn in zijn hart gelijk als bij de Farizeën, toen zij den Heere Jezus vroegen: „Zijn wij dan ook blind?” Op 't laatst legde hij het boek ter zij, en beproefde in de volgende dagen den zendeling en wat hij gezegd had te vergeten. Wel had hij volstrekt geen plan meer om Carey te doen weggagen, maar, zoo dacht hij bij zichzelf, ik zal wel zorgen dat die vreemdeling op mij geen vat krijgt, en hem toonen dat ik 't beter weet dan hij.

Doch onze vriend wist niet hoe er in een ander deel van de Schrift dan hij bezat gesproken wordt van „scherpe pijlen” des Heeren, en van een Woord Gods dat „levend en

krachtig" is, en de overleggingen des harten oordeelt. Doch hij ondervond het. Want zoo onmogelijk was 't hem hetgeen hij gehoord en gelezen had te vergeten, dat hij al spoedig weer naar het boek greep, en er telkens opnieuw in las. De Heere zegende dat onderzoek, zoodat de heiden langzamerhand begon te gevoelen, hoe dat boek meer waarheid en wijsheid bevatte, dat al wat de wijzen van Indië ooit geschreven hadden. In stilte bezocht hij den zendeling nog een paar malen, en telkens ging hij niet alleen wijzer heen dan hij was gekomen, maar ook kreeg hij al grooter lust om meer te hooren en te kennen van wat het Evangelie ons leert. Wel moest Carey kort daarop verder reizen, maar zijn woord, of liever het Woord Gods, bleef in Sadri's hart bewaard. Want het was zulk een „eerlijk en goed hart" als waarvan de Heere Jezus spreekt in de uitlegging der gelijkenis van den zaaier.

Twee jaren gingen voorbij, die Sadri gebruikte om des Heeren Woord, zooveel hij dat kende, ijverig te onderzoeken en ook om, wanneer Carey kwam, met hem te spreken. En toen de heiden eenmaal wilde luisteren en leeren, had de zendeling hem geraden vooral te vragen om licht en wijsheid van den Heere, dien hij zocht. Dat deed Sadri en zijn gebed werd verhoord. Om kort te gaan, onder de eersten uit hoogen stand, die de afgoden wegwierpen om den Heere Christus te dienen, behoorde niet lang daarna ook de minister van den radja. Van een vijand was hij de beste vriend van den zendeling geworden.

Eenigen tijd nadat Sadri het heidendom en de goden zijner vaders had verlaten, werd er een groot feest gevierd, dat alle jaren plaats had. Dan haalde men een groot prachtig versierd beeld van den god Vishnoe, den onderhouder der wereld, uit den tempel en werd het op een wagen rondgedragen. Al het volk ging naar den optocht kijken of liep er zelf in meê. De priesters in hun fraaiste kleeren wandelden statig voor en achter den wagen, terwijl zij de gaven ontvingen, die rijkelijk van alle kanten werden gebracht.

Ook de radja en zijn groote heeren deden natuurlijk meê. Het feest begon tegen den middag; dan ging de vorst naar den tempel, omringd door al zijn dienaars, met zijn wachten voorop, terwijl de muziek lustig speelde. Het geheele hof was daar bij, schitterend uitgedoscht. Allen blonken van gouden en zilveren versierselen en kostbaarheden. De vorst schitterde boven allen uit, en met trots droeg hij ook den edelsteen, die eenmaal de groote vorsten van het Westen had getooid.

Ook Sadri moest als minister van den radja medegaan. Zeker was 't in zijn hart gelijk in dat van Naâman, toen hij zijn heer, den heidenschen koning van Syrië, in het huis van den afgod moest volgen. Doch daar bleef het niet bij. Toen de vorst en zijn groote heeren den tempel waren binnengegaan, trad de radja vooruit naar een altaar, voor het beeld van den god. Een priester bood den heerscher een schaal met reukwerk aan; hij nam er eenige korrels uit en wierp die in 't vuur, dat op het altaar brandde, om zoo aan Vishnoe zijn offer te brengen. Daarna volgden de edelen en aanzienlijken van het gevolg het voorbeeld door den prins gegeven, waarbij elk tevens een geschenk in geld neerlegde op een tafel dicht bij het altaar.

Zoo kwam ook de beurt aan Sadri. Doch hoe verbaasd stonden allen, toen hij vooruit tredende het altaar eenvoudig voorbijging, en zijn plaats nam bij hen die reeds geofferd hadden. De priesters, die reeds lang wisten, hoe Sadri met den vreemden prediker bevriend was, zagen hem met grimme blikken aan. De groote heeren wisten niet wat zij er van denken moesten en de radja zelf begreep er niets van, dat zijn geliefde dienaar zoo handelde. „Er is zeker iets bijzonders gebeurd”, zoo dacht hij. „Sadri zal er wel zijn reden voor hebben. Ik moet het weten.”

Op 't oogenblik was daar echter geen tijd voor, want het volk daarbuiten wachtte, en het feest moest voortgaan. Zoo verlieten ze dan den tempel, en weldra vergaten de meesten in al het gewoel en getier wat er gebeurd was. De meesten — doch dat er ook waren wier hart zich niet feestelijk gevoelde behoef ik wel niet uit te leggen.

Reeds den volgende dag moest Sadri bij den radja verschijnen, die hem juist niet vriendelijk vroeg, hoe hij er toe gekomen was gisteren aan den god geen eer te bewijzen, en zoo de priesters en allen die er van hoorden toornig te maken.

„Heer”, antwoordde Sadri, „ik zal u alles zeggen. Ik aanbid de goden en ook Vishnoe niet meer. Ik heb den eenigen, waarachtigen God leeren kennen, en buig mij voor Hem alleen.”

„En hoe zijt gij aan die kennis gekomen?”

„Door Carey, den prediker.”

„Wat!” riep de vorst verbolgen, „is 't dan toch waar wat men mij verteld heeft, dat gij heult met de vreemdelingen, die nu reeds jarenlang hier den baas spelen en ons onderdrukken? Wie hun geloof aanneemt is ook hun vriend en”

Sadri wilde antwoorden, maar zijn heer werd nog toorniger, en riep uit: „Ga heen, verrader; gij zult van mij nader hooren.”

Dat gebeurde maar al te spoedig. Eer een week verliep was Sadri van zijn hoogen post afgezet, en werd hem ook zijn inkomen natuurlijk niet meer betaald. Wel bezat hij genoeg om van te leven, maar zijn velden en huizen werden nu zwaar belast, terwijl hij vroeger als staatsdienaar geen belasting betaalde.

't Spreekt vanzelf, dat dit alles spoedig ruchtbaar werd door heel het land. De groote, aanzienlijke en wijze mannen uit den stand of de *kaste* van Sadri wilden niets meer met hem te maken hebben, zoodat hij weldra geen enkelen vriend op aarde meer over had. De priesters, die wel hadden gewenscht, dat de radja den afvallige had ter dood gebracht, verspreidden het overal, dat hij was afgezet als een verrader, die heulde met de Engelschen. Dat was echter in 's Heeren hand juist een middel om den trouwen dienaar van den Heiland te bewaren, want de Engelschen begonnen nu vanzelf veel meer op Sadri te letten dan zij vroeger hadden gedaan. Ja de Britsche stadhouder schreef eindelijk zelfs een brief aan den radja, dat deze wel zijn dienaars kon afzetten naar believen, maar als Sadri een haar werd gekrenkt, de Engelschen het zouden wreken. De priesters begrepen toen, dat zij voorzichtig moesten zijn.

Doch die hulp van menschen zou den gewezen heiden toch weinig gebaat hebben, als niet zijn kracht en troost geweest was in den Heere, dien hij had leeren kennen en liefhebben. Daardoor kon hij dan ook alles verdragen — spot en kwelling en ongunst van de menschen — ja gelijk de apostelen verblijdde hij zich smaadheid te mogen lijden voor den naam des Heeren Jezus Christus.

Tien jaren verliepen. Wel had Sadri nog dikwijls veel te verdragen en werd hij als een verstootene behandeld, maar langzamerhand had de Heere ook voor hem een beteren tijd doen komen. Het woord dat Carey predikte was namelijk in nog andere harten dan Sadri's in goede aarde gevallen. Ook waren er meer zendelingen gekomen, en zoodoende vond men nu op verschillende plaatsen menschen, die den waren God hadden leeren kennen en dienen. Zelfs waren er in een paar groote plaatsen zooveel, dat zij kleine gemeenten vormden, en ook geregeld bijeen kwamen in gebouwen die, al waren ze ook niet fraai, toch zeer goed als kerkjes dienst deden.

Ook met en voor den radja was heel wat veranderd, doch niet ten goede maar ten kwade. Sinds hij Sadri had weggezonden, waren de Engelschen, die den vorst niet meer vertrouwden, hem vrij scherp op de vingers gaan kijken. Dit maakte hem niet alleen wrevelig en misnoegd, waar 't was

ook oorzaak, dat hij niets degelijks kon uitvoeren, en ledigheid is des duivels oorkussen. Zoo begon dan de radja geheel te leven naar zijn lusten en grillen, gaf veel geld uit, en liet het volk telkens meer betalen. Daarbij miste hij den wijzen en eerlijken raad van Sadri, en was omringd door vleiers, die om loon altijd naar den zin van den vorst spraken. Geen wonder, dat hij tot allerlei dwaze dingen kwam.

Een tijdlang ging dat goed. Doch op het laatst vond het volk, dat het al te erg werd. Vroeger was er in zoo'n geval niet veel aan te doen geweest, doch nu zei de een tot den ander: „Zou het niet veel beter zijn als we geheel onder de vreemden stonden, dan dat we geplaagd worden door zulk een dwingeland?” Daar was niet veel tegen te zeggen. De een stookte den ander op. In 't geheim maakten ze 't plan om den radja van den troon te stooten, en onverwacht brak tegelijk aan de vier hoeken van 't land de opstand uit.

Gewapend met al wat maar voor de hand lag en onder woest en dreigend geschreeuw. toog een bende volks, die al grooter werd, naar het paleis van den radja en omsingelde het, dat er niemand uit kon. Toen drongen de best gewapenden naar binnen, stieten de wacht neer, en trokken verder om den vorst op te zoeken en te dooden.

't Was een geluk voor den laatste, dat hij juist eenige uren tevoren bericht gekregen had van wat er gaande was. In 't eerst wilde hij zijn legertje oproepen, maar men vertelde hem al spoedig, dat de meeste soldaten zich bij de opstandelingen hadden gevoegd. Toen begreep de radja, dat er geen tijd was te verliezen. Hij wierp zich op een paard, en door een paar bedienden vergezeld had hij nog juist den tijd om te ontkomen eer het volk binnendrong. In een landhuis, dat een uur of zes van zijn hoofdstal lag, vond de vluchteling vooreerst een schuilplaats.

Toen het volk den man dien het zocht niet vond, werd het des te meer verbitterd. De hovelingen en raadslieden van den vorst, even groote dwingelenden als hij zelf, moesten het nu ontgelden. Elk hunner dien men aantrof werd zonder genade vermoord. Daarna stak men 't paleis in brand, en toen verspreidden zich de benden hier en daar heen, om zich te wreken op de vrienden van hun radja en hem zelf op te sporen.

't Was natuurlijk, dat ook Sadri al spoedig merkte wat er gaande was. Ware hij nu nog een heiden geweest dan zou hij zeker gedacht hebben: „Goed; nu krijgt de radja zijn loon voor wat hij mij heeft aangedaan.” Doch Sadri was een Christen en had het woord des Heeren leeren verstaan:

„Wreekt uzelf niet: hebt uw vijanden lief.” Zijn eerste gedachte was dan ook: „Wat zal er van den radja worden? Misschien kan ik hem helpen.” En tegelijk stond hij op, wierp zijn mantel om, en sloeg den weg in naar 't paleis.

Het duurde niet lang, of Sadri bemerkte wat er gaande was. Uit het geschreeuw en getier van het volk begreep hij, dat de radja het moest ontkomen zijn. Doch waar was hij?

Gelukkig was de gewezen minister goed met al wat zijn vorst betrof bekend, en bedacht hij, dat die waarschijnlijk op het platteland in zijn zomerpaleis een schuilplaats zou hebben gezocht. Hij ijldo naar huis, steeg te paard en spoedde zich op weg naar de plaats waar hij den radja hoopte te vinden -- en niet tevergeefs.

Zoo grooten spoed had Sadri gemaakt, dat hij er aankwam vóór nog ook maar een der opstandelingen zich vertoond had. Wel had hij er onderweg verscheidenen ontmoet, maar zij hadden hem rustig doorgelaten, meenende dat Sadri, dien zij wel kenden, nu de gelegenheid zou gebruiken om zich te wreken. En dat was ook zoo.

Zooals Sadri zeer wel begreep, zou men hem in 't paleis niet toelaten, als hij zich aan de poort vertoonde. Doch er waren ook verborgen ingangen, die hem van vroeger bekend waren, en waar nu niemand op lette. Door een van deze kwam hij ongehinderd binnen, en stapte nu voort door de gangen en zalen om den radja te zoeken. Krijgsliden en bedienden kwam hij tegen, maar niemand wist of wilde zeggen waar de vorst was. 't Was als waren allen door schrik en vrees zoo ontsteld, dat ze hun bezinning hadden verloren. Weder trad Sadri een kamer binnen en zie -- eer hij 't wist, stond hij voor zijn vorst, die zich op een rustbank had uitgestrekt, en niet wist wat te doen.

Met een wilden kreet sprong de radja op, meenend dat zijn oude dienaar de opstandelingen aanvoerde, die reeds binnendrongen. Doch Sadri wenkte hem toe rustig te blijven en sprak: „Ik ben een Christen, heer, en wat mij hier brengt is de wensch om u te redden. Niemand kan dat wellicht thans beter dan ik. Zoo gij mij vertrouwt, volg mij dan, en die God, welken ik dien, zal het mij doen gelukken, opdat gij en ik Hem eeren.

Een oogenblik stond de radja besluiteloos. Wat zou hij doen? Doch er was geen tijd tot lang nadenken. Hij sprong op en klapte in de handen, niet uit vreugde, maar om een der knechten te roepen. Doch niemand kwam, ook niet op het tweede en het derde teeken. De prins werd ongeduldig. Eindelijk, nadat Sadri luid geroepen had, verscheen er iemand.

„Laat alle man hier komen,” sprak de radja, „behalve de slaven.”

De knecht ging heen; na een poos keerde hij echter ongesteld terug en sprak:

„Heer, het is onmogelijk. De meesten zijn gevlucht en die hier nog zijn, weigeren te komen.”

„Ik dacht het wel,” sprak de vorst somber, en toen zich tot Sadri wendende, zeide hij: „Gij ziet, ik heb geen keus; kunt gij mij nog redden, doe het.”

Geen half uur later verliet een open wagen het paleis. Daarin zaten Sadri en een bediende, terwijl de radja zelf als wagenmenner verkleed de paarden bestierde. Zoo hoopte men 't veiligst te reizen. Langs omwegen haastte men zich voort. De enkele lieden die men tegenkwam en die Sadri kenden, vermoedden natuurlijk niet, dat *hij* den vorst wilde redden, dien daarbij maar weinigen uit het volk van aangezicht gezien hadden. Ook ontweken zij gelukkig de benden, die langs den grooten weg kwamen om den radja te zoeken, en wederom in dolle drift ontstaken, toen zij hem ook in 't zomerpaleis niet vonden.

Aan een kleine woning temidden van een palmbosch, dat aan Sadri toebehoorde, hield men stil. De reizigers gingen naar binnen. De radja zeide niets, maar 't was hem aan te zien, dat de wijs waarop Sadri wraak nam, hem diep trof. In allerijl werd wat eten gereed gemaakt, en toen ging men bespreken wat nu te doen stond. Ten slotte vond men het best, dat de vorst bleef waar hij was, wyl hij 't minst gevaar liep dat men hem daar zoeken zou.

Twee weken later reeds was heel het land tot de rust wedergekeerd. De Engelschen, die eerst om goede redenen zich stil hadden gehouden, waren, toen het dreigde te erg te loopen, tusschenbeiden getreden. Men was overeengekomen, dat de radja voortaan noch soldaten op de been zou houden noch belasting heffen, maar een vast jaargeld ontvangen. Dat was juist iets als het volk verlangde, en de opstandelingen, die daarbij allen vergiffenis kregen, gingen rustig uiteen.

Maar was de zaak bij de meesten weldra vergeten, niet alzo bij den vorst. Nog meer spijt dan over 't geen hem ontnomen was, voelde hij over de behandeling den vrouwen Sadri vroeger aangedaan, en telkens peinsde hij, in zijn paleis teruggekeerd, er over hoe hij den gewezen minister het leed zou doen vergeten.

Het eerste wat de radja deed, toen alles weer tot rust was gekomen, was dat hij Sadri herstelde in zijn vroeger ambt. Wel toonden de priesters en groote heeren zich daar toornig over, maar de radja sprak: „Toen ik in nood zat, hebt gij mij allen verlaten; hij alleen zocht mij op en redde mij. Ik heb geen beter dienaar dan hem.”

Zoo was dan de wraak, die Sadri genomen had, door gelijk Paulus zegt: „vurige kolen op het hoofd van zijn vijand te hoopen”, het middel geweest om hem ook bij de menschen in eere te brengen. De radja was echter daarmee nog niet tevreden. Hij begreep als heiden maar niet waarom Sadri zoo gehandeld had, juist toen het zoo'n kostelijke gelegenheid was om eens met hem, den radja, af te rekenen. Ook wilde hij hem zoo gaarne vergelden wat hij gedaan had, — misschien ook wel omdat hij als vorst tamelijk trotsch was.

„Sadri,” zoo sprak de radja op zekeren dag, terwijl zij in den hof achter 't paleis wandelden, „één ding moet gij mij nog altijd uitleggen. Ik had u onrecht gedaan, waarom hebt gij u niet gewroken?”

„Dat heb ik, heer,” was 't antwoord.

„Hoe dan?”

„Zooals het Woord zegt van den God, dien ik aanbid: „Indien uw vijand hongert, zoo spijzig hem; indien hem dorst, geef hem te drinken.”

De heidensche vorst zweeg; hij begreep er niets van. „Leert dat de godsdienst van Christus?” vroeg hij eindelijk.

„Ja,” antwoorde Sadri, „en niet alleen leert de Heere Christus dat, maar Hij geeft ook kracht om het te volbrengen.”

„Wonderlijk! wonderlijk!” riep de radja, en drukte zijn trouwen dienaar hartelijk de hand. Daarna geleidde hij hem in het paleis en naar zijn schatkamer.

„Mijn trouwe Sadri,” zoo sprak hij, de hand op diens borst leggende, „reeds lang heb ik gedacht, waarmee ik u de redding van mijn leven zou vergelden. Ik weet dat gij geen groote rijkdommen begeert, doch dit moogt gij niet afwijzen.”

Bij die woorden hief de vorst een gouden hoofdsiersel op, dat nabij hem lag, brak daaruit een schitterend edelgesteente en reikte het Sadri toe met de woorden: „Misschien is dit niet het kostelijkste uit mijn schatten, doch zeker wat mij het dierbaarst is en voor u het best. Want deze steen komt uit het Westen, van hen die denzelfden godsdienst hebben als gij. Hun koningen en edelen hebben dezen diamant gedragen. Mijn vader kreeg hem als een bewijs van hulde van

lord Rowland. Hij was er trotsch op gelijk ook ik. Maar juist om dit alles kan ik u niets beters schenken dan dit. Neem het aan en blijf mij trouw als totnutoe."

Doch Sadri schudde het hoofd, en antwoordde met een diepe buiging: „Heer, uw schatten zijn kostelijk, doch meer waard zijn mij uw vertrouwen, uw liefde. 't Was de genade van mijn Heiland, die mij instaatstelde te doen 'tgeen ik heb gedaan; wat ik om niet had ontvangen gaf ik om niet. Daarom, behoud uw schat, en laat uw hart steeds met mij zijn. Ik bezit een parel van grooter waarde dan dezen steen. Mocht die parel ook eens uw deel worden!"

„Maar kan ik u dan geen enkele gunst bewijzen!" riep de radja teleurgesteld uit.

Een oogeblik dacht Sadri na. Toen zeide hij: „Laat mij één ding vragen. In de stad Serampore zijn er velen, die de afgoden niet meer dienen, maar den levenden God. Zij hebben geen geschikte plaats om saam te komen. Geef mij zooveel als noodig is, om een huis te bouwen, waar zij kunnen vergaderen en God gezamenlijk aanbidden."

„'t Is u toegestaan", hernam de vorst verblijd, „al wat het kost zal ik betalen".

Niet lang duurde het, of de eerste Christelijke kerk te Serampore was gereed. Toen zij werd ingewijd waren daar de zendeling Carey, de leermeester van Sadri, deze zelf en nog vele anderen, die allen God loofden en dankten voor zijn goedertierenheid. En Sadri kwamen de tranen in de oogen als hij bedacht, hoe wonderlijk de Heere alles ten goede had geleid.

We hebben onzen diamant vergezeld over land en zee, van West naar Oost. Misschien, vrienden en vriendinnen, wildet gij 't ook nog wel verder doen, maar dan zou ik uw leidsman niet kunnen wezen. Want wat er later van den steen geworden is weet ik niet. Doch wel iets anders. De Heere biedt ons allen, rijk of arm, een kostelijken, een keursteen aan, verkieslijk boven alle diamanten ter wereld. Welke die is, kunt gij lezen in de Openbaring van Johannes, hoofdstuk 2 vs. 17. Tracht vóór alles daarnaar, dat die eens uw deel wordt. Dan kunt gij de geheele wereld missen, en zijt haar ten slotte te rijk af. Want zij en haar heerlijkheid vergaan, maar die keursteen blijft in eeuwigheid.

